

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

**«Πολιτικές και υπηρεσίες των ΟΤΑ προς
τα ΑμεΑ: συγκριτική ανάλυση της Ελληνικής
εμπειρίας»**

Λουκία Παπάζογλου

Κόρινθος, Οκτώβριος 2023

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International
Relations

Master Program in
«Governance and Public Policies»

**“Policies and local Government Services to the
disabled:
a comparative analysis of the Greek experience”**
Loukia Papazoglou

Corinth, October 2023

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη της συγγραφέως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Η δηλούσα

Λουκία Παπάζογλου

Στον αγαπημένο μου σύζυγο Μάνο που χωρίς τη συμπαράσταση και τη βοήθεια του δεν θα τα είχα καταφέρει, στις λατρεμένες μου κόρες Πηγή-Θαλασσινή και Ασπασία-Αγγελική, στον υπέροχο πατέρα μου Σπύρο.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή κύριο Σήφη Πλυμάκη για τις πολύτιμες οδηγίες του, τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής για τις παρατηρήσεις τους και τους καθηγητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές».

«Πολιτικές και υπηρεσίες των ΟΤΑ προς τα ΑμεΑ: συγκριτική ανάλυση της Ελληνικής εμπειρίας»

**Σημαντικοί Όροι: Πολιτικές, Υπηρεσίες, ΟΤΑ, ΑμεΑ, Συγκριτική ανάλυση,
Ελληνική Εμπειρία**

Περίληψη

Η Ελλάδα είναι μία χώρα που από αρχαιοτάτων χρόνων έδινε ιδιαίτερη σημασία στη σωματική αρτιότητα, στην ομορφιά, στη δύναμη και στη συμμετρία ενώ οι άνθρωποι με οποιαδήποτε σωματική δυσμορφία ή αναπηρία δεν ήταν αποδεκτοί ούτε ανεκτοί. Οι αιώνες πέρασαν, οι αντιλήψεις άλλαξαν, όμως το Ελληνικό Κράτος εξακολουθεί να κρατά μια ιδιαίτερη αντιμετώπιση προς τους ανθρώπους με αναπηρίες. Οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά δύσκολες για αυτή την κατηγορία ατόμων, τα οποία στην καθημερινή τους ζωή, παλεύουν απέναντι στον κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό αποκλεισμό. Παρά το γεγονός ότι οι πολίτες του Ελληνικού κράτους πρέπει να είναι ισότιμοι και να μοιράζονται τα ίδια δικαιώματα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην εργασία, στις δημόσιες υπηρεσίες, στην υγεία, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, στην πράξη πάντα, αυτό δεν είναι εφικτό. Οι προσπάθειες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι φιλότιμες, όμως είναι επαρκείς; Το Ελληνικό Κράτος σε ποιο βαθμό έχει συνεισφέρει στην αναβάθμιση των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ, ειδικά σε ότι σχετίζεται με δράσεις για τα άτομα με αναπηρίες; Όταν στη συνείδηση του Έλληνα πολίτη δεν υπάρχει ενσυναίσθηση για τους ανθρώπους με ζητήματα αναπηρίας, πώς είναι δυνατόν να περιμένουμε να αλλάξει μία χώρα εχθρική απέναντι σε αυτή την κατηγορία ατόμων; Βέβαια πάντα υπάρχουν και οι εξαιρέσεις στον κανόνα, οι οποίες δυστυχώς δεν είναι αρκετές για να καλύψουν τις ελλείψεις που υπάρχουν στους τομείς της παιδείας και της κοινωνικής ευαισθησίας καθώς και στις βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις της ελληνικής πολιτείας.

Η πρώτη ενότητα της εργασίας ασχολείται με τον ορισμό της αναπηρίας και την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Γίνεται αναφορά στην αντιμετώπιση του

ελληνικού κράτους απέναντι στα άτομα με αναπηρία αλλά και τη στάση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η δεύτερη ενότητα εντρυφεί στη διεθνή νομοθεσία, στην πολιτική που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για τα ΑμεΑ. Η τρίτη ενότητα μελετά την ελληνική νομοθεσία και την εξέλιξή της ιστορικά, τις στρατηγικές που ακολουθεί η ελληνική κυβέρνηση για την προστασία των πολιτών με αναπηρία και τις υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης σχετικά με την πρόσβαση των ΑμεΑ σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Η τέταρτη ενότητα ασχολείται με τρεις τομείς στους οποίους αντιμετωπίζουν δυσκολίες τα άτομα με αναπηρία, επιχειρώντας μία συγκριτική ανάλυση της ελληνικής εμπειρίας με τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη. Οι τομείς για τους οποίους γίνεται λόγος είναι η εκπαίδευση, η κοινωνική πρόνοια συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγείας και η προσβασιμότητα. Τέλος η πέμπτη ενότητα περιλαμβάνει τα συμπεράσματα στα οποία έχουμε οδηγηθεί σχετικά με τα ερωτήματα που έχουν τεθεί στην παρούσα εργασία.

"Policies and services of local authorities towards the disabled: a comparative analysis of the Greek experience"

Key words: Policies, Services, Local Authorities, Disabled Persons, Comparative Analysis, Greek Experience

Abstract

Greece is a country that from ancient times gave special importance to physical perfection, beauty, strength and symmetry, while people with any physical deformity or disability were not accepted or tolerated. Centuries have passed, perceptions have changed, but the Greek state still maintains a special attitude towards people with disabilities. Living and working conditions are still extremely difficult for this category of people who, in their daily lives, struggle against social, political and economic exclusion. Despite the fact that the citizens of the Greek state should be equal and share the same rights in access to education and work, public services, health, public transport, practically, this is not possible. The efforts of the Local Government are commendable, but are they sufficient? To what extent has the Greek state contributed to upgrading the responsibilities of local authorities, especially in relation to actions for people with disabilities? When, in the consciousness of the Greek citizen, there is no empathy for people with disability issues, how is it possible to expect a country hostile to this category of people to change? Of course, there are always exceptions to the rule, which unfortunately are not enough to cover the deficiencies that exist in the fields of education and social sensitivity as well as in the deep-rooted perceptions of the Greek state.

The first section of the paper deals with the definition of disability and the concept of social exclusion. Reference is made to the treatment of the Greek state towards people with disabilities and the attitude of the Local Government Organizations. The second section delves into international legislation, the policy followed by the European Union for the disabled. The third section studies the Greek legislation and

its historical development, the strategies followed by the Greek government for the protection of citizens with disabilities and local government services, regarding the access of the disabled to various areas of social life. The fourth section deals with three areas in which people with disabilities face difficulties, attempting a comparative analysis of the Greek experience with the European member states. The areas addressed are education, social welfare including health services and accessibility. Finally, the fifth section includes the conclusions to which we have been led regarding the questions raised in this work.

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος πινάκων

Κατάλογος διαγραμμάτων

Συνομογραφίες & Ακρωνύμια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Τα άτομα με αναπηρία

1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Ορισμός της αναπηρίας (κοινωνικό και ιατρικό μοντέλο)	2
1.3 Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός	3
1.3.1 Η σημασία του Κοινωνικού Αποκλεισμού	3
1.3.2 Κοινωνικός Αποκλεισμός και Άτομα με αναπηρία	4
1.4 Ελληνικό κράτος και ΑμεΑ: Μια δύσκολη πραγματικότητα	6
1.5 Άτομα με αναπηρία και Τοπική Αυτοδιοίκηση	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Άτομα με αναπηρία και πολιτικές της Ε.Ε

2.1 Διεθνής Νομοθεσία	9
2.2 Ευρωπαϊκή προσέγγιση	10
2.3 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2010-2020	11
2.4 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ελληνική Νομοθεσία και Εθνική Πολιτική για τα ΑμεΑ

3.1 Νομοθεσία του Ελληνικού Κράτους για τα άτομα με αναπηρία	13
3.1.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα άτομα με αναπηρία	16
3.1.2 Οι 6 πυλώνες του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα άτομα με αναπηρία	19
3.2 Υπηρεσίες για τα ΑμεΑ	22
3.3 Κριτική Ανάλυση της εθνικής εμπειρίας	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συγκριτική Ανάλυση της Ελληνικής Εμπειρίας

4.1 Αρμοδιότητες της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης	25
4.2 Ανάλυση και αξιολόγηση της Εθνικής εμπειρίας	26
4.2.1 ΟΤΑ και εκπαίδευση των ΑμεΑ	27
4.2.2 ΟΤΑ, Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας και φροντίδα υγείας των ΑμεΑ	30
4.3 Ευρωπαϊκές χώρες και εκπαίδευση των ΑμεΑ	31
4.4 Ευρώπη, Κοινωνική Προστασία και Ένταξη των ΑμεΑ	33
4.5 Συγκριτικά στοιχεία για την Ευρώπη και τα άτομα με αναπηρία σε θέματα εκπαίδευσης	34
4.5.1 Αποτελέσματα της έκθεσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για τα άτομα με αναπηρία	38
4.6 Συγκριτικά στοιχεία για την Ευρώπη και τα άτομα με αναπηρία σε θέματα κοινωνικής ένταξης-υγείας	40
4.7 Προσβασιμότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ΑμεΑ	42

4.7.1 Κομοτηνή μια από τις φιλικές πόλεις της Ευρώπης για τα ΑμεΑ	43
4.7.2 Δήμος Ρόδου και ΑΜΕΑ	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	51

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 4.1: Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου σε ηλικίες 18-24	35
Πίνακας 4.2: Άτομα που ολοκλήρωσαν τριτοβάθμια ή ισοδύναμη εκπαίδευση, ηλικία 30-34	38

Κατάλογος διαγραμμάτων

Διάγραμμα 4.1: Ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση με βάση το καθεστώς αναπηρίας 41

Διάγραμμα 4.2 : Ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση με βάση το καθεστώς αναπηρίας 41

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 4.1: Ποσοστό ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο με βάση το καθεστώς αναπηρίας	36
Εικόνα 4.2: Μειονεκτήματα νέων με αναπηρίες , ηλικία 18-24	36
Εικόνα 4.3: Ποσοστό ανεργίας νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο με βάση το καθεστώς αναπηρίας, ηλικία 18-24	37
Εικόνα 4.4: Ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση με βάση το καθεστώς αναπηρίας ηλικία : 16+	40

Συντομογραφίες και ακρωνύμια

D.P.U.	Data Protection Officer
U.N.E.S.C.O.	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
Α.μεΑ.	Άτομα με Αναπηρία
Δ.ΥΠ.Α	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
Ε.Β.Π.	Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Ε.Κ.	Ειδικά Επαγγελματικά και Εκπαιδευτικά Κέντρα
Ε.Σ.Α.μεΑ	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
Ε.Σ.Π.Α.	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
Ε.Φ.Κ.Α.	Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Κ.Α.Π.Η.	Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων
Κ.Ε.Α./ΑΜΕΑ	Κέντρα Επαγγελματικής Αποκατάστασης ΑΜΕΑ
Κ.Ε.Π.	Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών
Κ.Ε.Σ.Υ.	Κέντρα Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης
ΚΕ.Δ.Δ.Υ.	Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης Διάγνωσης και Υποστήριξης
ΚΕ.Π.Α	Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας
ΚΕ.Φ.Ι.ΑΠ.	Κέντρα Φυσικής Ιατρικής και Αποκατάστασης
Μ.Μ.Ε	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Τ.Α.	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Τα άτομα με αναπηρία

1.1 Εισαγωγή

Πολύ συχνά ακούμε από τους συνανθρώπους μας ότι η ζωή στις μεγαλουπόλεις είναι δύσκολη και απάνθρωπη. Ο υπερπληθυσμός, το άγχος, η αβεβαιότητα, οι έντονοι ρυθμοί της καθημερινότητας είναι στοιχεία που καθιστούν δυσβάσταχτη τη διαβίωση των πολιτών στις σύγχρονες πόλεις. Αν η κατάσταση αυτή δυσχεραίνει τους υγιείς και αρτιμελείς ανθρώπους, μπορούμε να φανταστούμε άραγε τί συμβαίνει και πώς νοιώθουν τα άτομα με αναπηρίες; Δυστυχώς οι πολίτες με ευαισθησίες και παιδεία σε σχέση με τα ζητήματα αναπηρίας δεν είναι πολλοί. Στη συνείδησή μας δεν έχει ριζωθεί η αντίληψη ότι τα άτομα με αναπηρία θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται και να εξυπηρετούνται κατά προτεραιότητα σε όλους τους τομείς της δημόσιας, κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Αν υπήρχε σωστή και επαρκής εκπαίδευση από τη νηπιακή ηλικία για τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι θα έπρεπε να συμπεριφέρονται στους συμπολίτες με αναπηρία, σίγουρα η ζωή τους θα ήταν βελτιωμένη προς το καλύτερο. Δεν είναι επαρκές να ισχυριζόμαστε στη σύγχρονη εποχή ότι έχουν γίνει κάποια αισιόδοξα βήματα προόδου, θα έπρεπε οι εχθρικές πόλεις προς τους ανάπηρους να αποτελούν εξαίρεση και όχι κανόνα.

Στην παρούσα εργασία θα εξετάσουμε τις μεταρρυθμίσεις και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια στην παροχή βοήθειας προς τα άτομα με αναπηρία ξεκινώντας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συνεχίζοντας με την Ελληνική πραγματικότητα. Θα ασχοληθούμε με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους ΟΤΑ και τις δομές τους. Θα διερευνηθεί η νομοθεσία και οι υπηρεσίες που προσφέρονται στα ΑΜΕΑ, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τόσο οι δομές για την υλοποίηση των προγραμμάτων τους όσο και οι ίδιοι οι άνθρωποι στην καθημερινότητά τους.

Πιο συγκεκριμένα τα ερευνητικά ερωτήματα που θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε και να απαντήσουμε είναι τα εξής:

- Τα προγράμματα και οι υπηρεσίες που προσφέρει η Τοπική Αυτοδιοίκηση ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία;
- Οι στόχοι που θέτουν οι δομές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κατά πόσο έχουν επιτευχθεί;

- Οι προσφερόμενες υπηρεσίες οδηγούν τελικά στην κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία ή τελικά καταλήγουν στο να τους θέτουν στο περιθώριο;
- Πώς αξιολογούνται οι προσφερόμενες υπηρεσίες εκ μέρους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης;

1.2 Ορισμός της αναπηρίας

Τα τελευταία χρόνια, ο ορισμός της αναπηρίας έχει απασχολήσει πολλούς μελετητές. Αποτελεί ένα γενικό όρο για τις σωματικές λειτουργίες και δομές, τις δραστηριότητες και τη συμμετοχή. Υπογραμμίζει τις αρνητικές πλευρές της αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε ένα άτομο και τους περιβαλλοντικούς ή ατομικούς παράγοντες που αποτελούν το πλαίσιο της ζωής αυτού του ατόμου¹. Η αναπηρία δεν αποτελεί απλά ένα πρόβλημα υγείας αλλά ένα σύνθετο φαινόμενο που καθρεφτίζει την αλληλενέργεια μεταξύ των χαρακτηριστικών του ανθρώπινου σώματος ενός ατόμου και τα χαρακτηριστικά στοιχεία των δομών της κοινωνίας στην οποία ζει. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας² η αναπηρία (disability) προσδιορίζεται ως « μια παθολογική κατάσταση που εξωτερικεύεται και γίνεται εμφανής στο άτομο ή στο περιβάλλον του» ενώ ως βλάβη (impairment) οριζόταν «κάθε απώλεια ή ανωμαλία μιας ψυχολογικής, φυσιολογικής ή ανατομικής δομής ή λειτουργίας».

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αναπηρία διακρίνεται σε κοινωνικό και ιατρικό μοντέλο. Πλησιάζοντας την αναπηρία από κοινωνικής πλευράς, πρωτίστως θα πρέπει να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο απευθυνόμαστε στα άτομα με αναπηρία και επικοινωνούμε με αυτά. Η κοινωνία εξελίσσεται και μαζί με αυτή τα πάντα γύρω μας ακόμη και η γλώσσα που χρησιμοποιούμε. Είναι υποχρέωση του κάθε ατόμου ξεχωριστά να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και να μη χρησιμοποιεί όρους και λέξεις που θα μπορούσαν να προσβάλουν και να θίξουν τη διαφορετικότητα των συνανθρώπων τους όποια κι αν είναι αυτή. Δεν είναι σωστό να χρησιμοποιεί κανείς

¹ <https://access.uoa.gr/terminology/>, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κύριοι ορισμοί σχετικοί με την αναπηρία

² <https://unnic.org/el/>

όρους που υποκρύπτουν την αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία ως μη ισότιμα μέλη της κοινωνίας (Labib Rahman, “Disability Language Guide” reviewed by the Stanford Disability Initiative Board, 2019). Το κοινωνικό μοντέλο θεωρεί πως τα άτομα με αναπηρία έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα άτομα χωρίς αναπηρία. Ερευνά τη σύγχρονη νομοθεσία προκειμένου να δίνει λύσεις στα προβλήματά τους και προσπαθεί να βάζει εμπόδια σε κάθε διάκριση που συχνά αντιμετωπίζουν στην πορεία της ζωής τους. Παρότι γίνονται πολλές προσπάθειες προς τη σωστή κατεύθυνση, το μεγαλύτερο και δισεπίλυτο πρόβλημα είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Από ιατρική σκοπιά, η αναπηρία δεν είναι πάντα ασθένεια αλλά ένα πρόβλημα υγείας που δύναται να του χορηγηθεί αποκατάσταση από ειδικούς. Επιπλέον το ιατρικό μοντέλο λαμβάνει αυτή την ονομασία γιατί τα άτομα με αναπηρία χαρακτηρίζονται με αυτό τον τρόπο βάσει ιατρικών γνωματεύσεων. Το ιατρικό μοντέλο θεωρεί την αναπηρία ως κάτι μη φυσιολογικό κατά συνέπεια τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζονται διαφορετικά από το κοινωνικό σύνολο με αποτέλεσμα να οδηγούνται, όπως προαναφέρθηκε σε κοινωνική απομόνωση.

1.3 Ο κοινωνικός αποκλεισμός

1.3.1 Η σημασία του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο πολυπρόσωπο και πολυδιάστατο. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι σχετίζεται με τη φτώχεια, όμως δεν είναι συνώνυμες έννοιες, καθώς υπάρχουν από τη μία πλευρά άνθρωποι φτωχοί που είναι ενταγμένοι κοινωνικά και από την άλλη πλούσιοι όμως κοινωνικά περιορισμένοι (Βενιέρης Δ., Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Ενσωμάτωση. Ο Ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, 2006). Υφίστανται άτομα που ζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό σαν κατάσταση και άλλοι άνθρωποι που τον χαρακτηρίζουν σαν πολιτική ενώ ταυτόχρονα προσπαθούν να αποκαλύψουν τα αίτια και πως είναι εφικτό να αντιμετωπίσουν τις συνέπειές του.

Πότε όμως εμφανίζεται ως όρος ο «κοινωνικός αποκλεισμός»; Ιστορικά πρωτοπαρουσιάστηκε στη Γαλλία το έτος 1960 στο έργο του Pierre Masse, «Les Dividendes du Progres». Τότε αποκλεισμός σήμαινε αδυναμία ενός ατόμου να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα της κοινωνίας. Στην πορεία, πατέρας της έννοιας

του «κοινωνικού αποκλεισμού» (στη γαλλική γλώσσα exclusion) υπήρξε ο Rene Lenoir όταν το 1974 χαρακτήρισε με αυτή την έννοια όλους εκείνους τους πολίτες που βρίσκονταν στο περιθώριο χωρίς να συμμετέχουν στην οικονομική πρόοδο αλλά και τα κέρδη εκείνης της εποχής (Παπαδοπούλου Δ. Κοινωνικός αποκλεισμός για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε, Αθήνα, Αρμός, 2002, σ.45).

Σε μια κοινωνία, κοινωνικά αποκλεισμένοι μπορούν να είναι οι ναρκομανείς, οι αλκοολικοί, οι φορείς μεταδιδόμενων νοσημάτων, οι ανήλικες μητέρες, οι ανύπαντρες μητέρες, οι ομοφυλόφιλοι, τα άτομα με αναπηρία κ.ο.κ. Ποιο είναι το κοινό χαρακτηριστικό όλων των παραπάνω περιπτώσεων; Η απάντηση είναι ξεκάθαρη και σαφής. Όλοι οι παραπάνω άνθρωποι δεν ταιριάζουν με αυτό που λέμε «κοινωνικός κανόνας» και δεν ταυτίζονται με τα δεδομένα τα οποία η κοινωνία μας θεωρεί φυσιολογικά. Πιθανόν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των παραπάνω ατόμων να θεωρούνται ως ένα είδος «απειλής».

Το Πράσινο Βιβλίο για την Ευρωπαϊκή Κ.Π (1993β, σ.21) αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν σημαίνει μόνο ανεπαρκές εισόδημα. Προχωράει πέρα ακόμα και από τη συμμετοχή στην εργασιακή ζωή, εκδηλώνεται σε πεδία όπως η στέγαση, η εκπαίδευση, η υγεία και η πρόσβαση σε υπηρεσίες. Επηρεάζει όχι μόνο άτομα αλλά και κοινωνικές ομάδες (...) που γίνονται αντικείμενα ρατσισμού, απομόνωσης ή εξασθένισης των παραδοσιακών μορφών κοινωνικών σχέσεων (...)*».

Ο παραπάνω ορισμός υπογραμμίζει τη διάσταση του κοινωνικού αποκλεισμού, καταδεικνύει τις αξίες, τους στόχους, τις ελλείψεις της κοινωνίας μας γι αυτό και είναι υποχρέωσή μας να τον καταπολεμούμε με κάθε τρόπο καθώς όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα στην ελευθερία και την αυτοεπιβεβαίωση³.

1.3.2 Κοινωνικός Αποκλεισμός και άτομα με αναπηρία

Μία μεγάλη κατηγορία ανθρώπων που βιώνουν έντονα τον κοινωνικό αποκλεισμό ακόμα και στη σύγχρονη εποχή που γίνονται αρκετές και σεβαστές προσπάθειες για την ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία, είναι τα άτομα με αναπηρία. Ο πληθυσμός αυτός αντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα όπως αδιαφορία, στιγματισμό και έλλειψη ίσης μεταχείρισης από το μεγαλύτερο ποσοστό της κοινωνίας. Το να είναι και να νοιώθει ένας πολίτης παραγωγικός αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα στον

---

³ Κοινωνικός Αποκλεισμός: Αίτια και Όψεις, Αρθρογραφία, Κοινωνική Πολιτική, 2016

τομέα της εργασίας, πόσο μάλλον όταν αυτός ο πολίτης είναι άτομο με αναπηρία. Δυστυχώς ο τρόπος ζωής, η καθημερινότητα που επιβάλλει ταχύτατους ρυθμούς και η αγορά εργασίας καθιστούν στο σύνολό τους μια ιδιαίτερα σκληρή συνθήκη απέναντι σε αυτή την κατηγορία ανθρώπων με αποτέλεσμα επειδή δεν είναι εφικτό να είναι το ίδιο αποδοτικοί με τους υπόλοιπους πολίτες, να μπαίνουν στο περιθώριο της κοινωνίας.

Οι κυριότεροι λόγοι που ωθούν τα άτομα με αναπηρία στην κοινωνική απομόνωση είναι τρεις. Πρωτίστως, τα ετήσια έσοδα μίας οικογένειας με ανάπηρο άτομο δεν είναι υψηλά. Αυτό οφείλεται είτε γιατί το άτομο με αναπηρία δε βρίσκει εύκολα εργασία είτε γιατί οι γονείς που φροντίζουν ένα άτομο με αναπηρία δεν έχουν ούτε τον απαιτούμενο χρόνο ούτε τη δύναμη να ανταπεξέλθουν ταυτόχρονα στις απαιτήσεις μιας δουλειάς αλλά και στις ανάγκες του συγγενικού τους προσώπου που χρειάζεται τη βοήθεια τους. Επιπλέον, ας μην ξεχνάμε ότι τα άτομα αυτά, εκτός από το εισόδημα που έχουν ανάγκη για να ζήσουν αξιοπρεπώς όπως όλοι οι πολίτες μιας χώρας, έχουν επιπλέον έξοδα για φάρμακα, για βοηθήματα, για προσωπικούς βοηθούς, εάν η οικογένειά τους δε μπορεί να τους παρέχει βοήθεια αλλά και έξοδα προς πληρωμή ασφαλιστικών ταμείων που δεν καλύπτονται από το κράτος. Τέλος, τα εμπόδια, για να συμμετέχει ένα άτομο με αναπηρία σε διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες αλλά και για να εισέρχεται σε δημόσιες υπηρεσίες, πολλές φορές φαντάζουν ανυπέρβλητα (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (2008), Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας-Εγχειρίδιο Εκπαιδευόμενου, Αθήνα σ.53).

Σημαντικός παράγοντας που οδηγεί τα άτομα με αναπηρία στον κοινωνικό αποκλεισμό είναι το είδος της αναπηρίας που αντιμετωπίζουν. Εάν το άτομο καθίσταται μη λειτουργικό νοητικά ή σωματικά, δε μπορεί να εξυπηρετήσει τον εαυτό του μόνο του, αλλά αντιθέτως χρειάζεται νοσηλευτική φροντίδα, τότε είναι μαθηματικά σίγουρο ότι θα απομονωθεί κοινωνικά.

Είναι αναγκαίο, η κοινωνία να ασχοληθεί πραγματικά με τις ελλείψεις αυτών των ανθρώπων. Η σύγχρονη εποχή απαιτεί τον σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πρέπει όλοι οι άνθρωποι να έχουν ισότιμες ευκαιρίες και υποχρεώσεις, ίδια δικαιώματα προς όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής είτε αυτή ονομάζεται

εκπαίδευση, ιατρική περίθαλψη, παραγωγική απασχόληση, είτε ασφάλεια και δημιουργία.

1.4 Ελληνικό κράτος και ΑμεΑ: Μία δύσκολη πραγματικότητα

Τα στοιχεία του Παρατηρητηρίου της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.ΑμεΑ) δείχνουν ότι η κατάσταση των ατόμων με αναπηρία ειδικότερα των νέων είναι τραγική. Τα εμπόδια και ο κοινωνικός αποκλεισμός που αντιμετωπίζουν επί καθημερινής βάσης είναι δύσκολα και πολλές φορές ανυπέρβλητα.

Για πρώτη φορά δημοσιεύονται στοιχεία για τους νέους με αναπηρία αξιοποιώντας δεδομένα της έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το 2020 τα οποία είναι αποκαλυπτικά για την δύσκολη πραγματικότητα που βιώνουν στην Ελλάδα οι άνθρωποι με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα :

- Μόνο το 10% των νέων με ζητήματα αναπηρίας έχουν σταθερή εργασία ενώ το 71,4% αυτών με ηλικία 25-34 ετών δεν έχει εργαστεί ποτέ στη ζωή του.
- Το 46% των νέων με σοβαρή αναπηρία δεν έχει ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Μεταξύ των ηλικιών 30 -34 ετών στα άτομα με αναπηρία μόνο το 13% είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Το 58,1% των νέων χωρίς αναπηρία έχουν τη δυνατότητα να ξοδεύουν ένα μικρό χρηματικό ποσό κάθε εβδομάδα προκειμένου να καλύψουν κάποιες περιστασιακές τους ανάγκες σε αντίθεση με τους νέους με αναπηρία που μόνο ένα 22,5% έχει αυτή τη δυνατότητα.
- Σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ζει 40,5% των νέων με αναπηρία με ηλικία 16-24 ετών και το 64,4% με ηλικία 25-34 ετών.
- Έξι στους 10 νέους με αναπηρία, ηλικίας 16-24 ετών και 5 στους 10, ηλικίας 25-34 ετών τους τελευταίους έξι μήνες έχουν νοιώσει διάφορες μορφές αδικίας τόσο στην κοινωνική τους ζωή όσο και σε υπηρεσίες υγείας (Δελτίο τύπου Ε.Σ.ΑμεΑ, 10/2022).

Τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν ότι οι συνθήκες στην Ελλάδα για αυτή την κατηγορία ανθρώπων είναι δραματικές ειδικότερα όσο μεγαλώνει ο μέσος όρος ηλικίας. Οι έρευνες που απουσιάζουν, η έλλειψη σε γνώσεις, η παντελής απουσία

εκπαίδευσης του πληθυσμού από πολύ μικρή ηλικία για τα άτομα με αναπηρία οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται είναι λίγες ποσοτικά και ποιοτικά. Φυσικά δεν είναι μόνο η φτώχεια που οδηγεί στον κοινωνική απαξίωση αλλά και τα εμπόδια που παρουσιάζονται στην προσβασιμότητα σε υπηρεσίες και αγαθά είτε αυτές είναι ένα θέατρο, ένας κινηματογράφος, μία έκθεση βιβλίου. Οι κοινωνικές προκαταλήψεις οδηγούν τους ανάπηρους σε καθεστώς διαρκούς κηδεμονίας και προστασίας από το οικογενειακό περιβάλλον.

Γι αυτό το λόγο είναι απαραίτητο η πολιτεία να ασχοληθεί πραγματικά με τα άτομα με αναπηρία καταρτίζοντας σωστές πολιτικές, δράσεις και νομοθετικές ρυθμίσεις, προσφέροντας με αυτό τον τρόπο αναγνώριση στο δικαίωμα τους να έχουν ισότιμες ευκαιρίες σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Είναι καιρός πια να καταργηθεί ο ρατσιστικός όρος «ανίκανος για εργασία» πάνω στα πιστοποιητικά αναπηρίας των ΚΕ.Π.Α αλλά και να δημιουργηθούν προγράμματα που θα καθοδηγούν τα άτομα με αναπηρία στο να συμμετέχουν σε δρώμενα και τομείς όπως ο πολιτισμός, η ψυχαγωγία και ο αθλητισμός⁴.

1.5 Άτομα με αναπηρία και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Τα τελευταία χρόνια τα άτομα με αναπηρία δεν αντιμετωπίζονται από τις κοινωνικές πολιτικές ως ανενεργά και παθητικά όντα όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Σύμφωνα με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, όλοι είναι ίσοι με ίσες ελευθερίες στη ζωή. Συνεπώς, η πρωτοβάθμια κοινωνική φροντίδα είναι απαραίτητη προκειμένου να αντιμετωπιστούν δραστικά τα προβλήματα και εμπόδια που προκύπτουν εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού. Υπεύθυνη για την παροχή κοινωνικής φροντίδας και υπηρεσιών είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση (ΟΤΑ α' βαθμού). Επειδή η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι πιο κοντά στις οικογένειες, στους ανθρώπους της γειτονιάς σε σχέση με την κεντρική κυβέρνηση είναι λογικό να ασκεί κοινωνική πολιτική σε μεγαλύτερο βαθμό, η οποία μάλιστα είναι θεσμοθετημένη.

Ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, σύμφωνα με το άρθρο 75 του Ν.3463/2006 (ΦΕΚ Α 114/30-06-2006) αναφέρει: «Οι δημοτικές και οι κοινοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας

---

⁴ <https://www.protothema.gr/greece/article/1300404/atoma-me-anapiria-exi-stous-10-neous-me-anapiria-zoun-s-e-sunthikes-ftohias-kai-koinonikou-apokleismou/pr-os-ba-se-05-09-2023>

και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας».

Οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ είναι οι εξής (Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση Τελική Έκθεση, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006, σ.83):

1. Ανάπτυξη
2. Περιβάλλον
3. Ποιότητα Ζωής και Εύρυθμη Λειτουργία των Πόλεων και των Οικισμών
4. Απασχόληση
5. Κοινωνική Προστασία και αλληλεγγύη
6. Παιδεία, πολιτισμός και αθλητισμός
7. Πολιτική Προστασία

Αυτές οι αρμοδιότητες κρίνεται αναγκαίο να οργανωθούν άριστα ώστε τα αποτελέσματα των προσπαθειών να είναι ρεαλιστικά. Συνεπώς οι ΟΤΑ θα πρέπει να οργανώσουν τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας κατά τέτοιο τρόπο ώστε η τοπική κοινωνία να μπορεί να αποφασίζει για θέματα που σχετίζονται με τα ΑμεΑ και όχι μόνο (Γετίμης Π.-Γραβάρης., Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική, η σύγχρονη προβληματική, Αθήνα: Θεμέλιο, Αθήνα,1993).

Επιπλέον όταν υπάρχουν κοινωνικές υπηρεσίες σε ένα Δήμο εκτός του ότι επιτελείται ανακατανομή, θα προσφέρει επιπλέον στην Τοπική Αυτοδιοίκηση οικονομική ανάταξη καθώς όλα τα κοινωνικά προγράμματα θα είναι πιο αποτελεσματικά (Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση Τελική Έκθεση, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006, σ.86). Οι υπηρεσίες όμως αυτές, θα πρέπει να είναι κατά τέτοιο τρόπο οργανωμένες ώστε να μην ταλαιπωρούν τους ανάπηρους συμπολίτες μας ενώ παράλληλα κρίνεται απαραίτητο να ελέγχονται, να εξελίσσονται και να αναβαθμίζονται σύμφωνα με τα δεδομένα της σύγχρονης εποχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Άτομα με αναπηρία και πολιτικές της Ε.Ε.

2.1 Διεθνής Νομοθεσία

Για πάρα πολλά χρόνια η αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία και η ένταξή τους σε όλους τους τομείς της κοινωνίας ήταν και είναι ένα ζήτημα που απασχολούσε όλα τα κράτη του κόσμου.

Μέχρι την έναρξη της περιόδου της βιομηχανικής επανάστασης (1760-1860) τα άτομα με αναπηρία συνήθιζαν να ζουν μέσα στο προστατευμένο περιβάλλον της οικογένειας καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα να εργαστούν. Όταν όμως όλα τα μέλη της οικογένειας ξεκίνησαν να δουλεύουν, οι άνθρωποι αυτοί αναγκαστικά ή θα έπρεπε να μένουν μόνοι και απροστάτευτοι ή να καταλήγουν σε ιδρύματα, τα λεγόμενα άσυλα στα οποία (τουλάχιστον στην πλειοψηφία αυτών) δε γινόταν καμία προσπάθεια φροντίδας και αποκατάστασης.

Η Παγκόσμια Διακήρυξη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα το 1948 αναγνώρισε με το άρθρο 2 την αρχή της μη διάκρισης « *Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση*». Αυτή η Διακήρυξη αποτέλεσε και το πρώτο σοβαρό βήμα για τα άτομα με αναπηρία⁵.

Στη συνέχεια ακολούθησε η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Πνευματικά Καθυστερημένων Ατόμων η οποία ψηφίστηκε στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Δεκεμβρίου 1971, η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Αναπήρων Ατόμων η οποία επίσης ψηφίστηκε στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 9 Δεκεμβρίου 1975 και στις 2 Νοεμβρίου 1981 ψηφίζεται από την UNESCO η Διακήρυξη του Sundberg για τα άτομα με αναπηρία (<https://autismgreece.gr/component/content/article/14-εεραα/53-.html>, πρόσβαση στις 19/09/2023). Όλες οι παραπάνω διακηρύξεις ήταν οι πιο αποφασιστικές κινήσεις που έγιναν σε παγκόσμιο επίπεδο για την ένταξη και τη συμμετοχή των ΑμεΑ σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής.

---

⁵<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, πρόσβαση στις 19/09/2023

2.2 Ευρωπαϊκή προσέγγιση

Οι πολιτικές για την αναπηρία είναι κυρίως ευθύνη των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διοίκηση, η οργάνωση, η παροχή κοινωνικής φροντίδας, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η ιατρική περίθαλψη, η αναγνώριση της αναπηρίας, η παροχή επιδομάτων και συντάξεων είναι πολιτικές αναπηρίας που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα αναρωτηθεί κανείς γιατί μια πολιτική αναπηρίας να ενδιαφέρει την Ε.Ε.; Η απάντηση είναι πολύ απλή. Άτομα με αναπηρίες υπάρχουν σε όλες τις χώρες και οι ανησυχίες και τα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν είναι παρόμοια σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Μοιράζονται παντού τα ίδια δικαιώματα και έρχονται σε επαφή καθημερινά με τις ίδιες διακρίσεις, τους ίδιους φραγμούς και τα ίδια εμπόδια. Οι πολιτικές, η νομοθεσία, τα χρήματα της Ε.Ε. που διατίθενται για τα άτομα αυτά έχουν αντίκτυπο στην ζωή τους και την καθημερινότητά τους και στη δυνατότητα βελτίωσης αυτών.

Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε. στο άρθρο 21 αναφέρει ρητά ότι απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας ενώ στο άρθρο 26 ορίζεται ότι η Ε.Ε. αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επωφελούνται από τα μέτρα που έχουν σαν σκοπό την προστασία και τη διασφάλιση της ελευθερίας, της κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης και συμμετοχής τους στη ζωή της κοινωνίας.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία τέθηκε προς υπογραφή απ' όλα τα κράτη μέλη στις 30 Μαρτίου 2007, αποφασίστηκε από το Συμβούλιο για τη σύναψή της από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στις 26 Νοεμβρίου 2009 και τέθηκε σε ισχύ από την Ε.Ε. στις 22 Ιανουαρίου 2011, αποτελεί σχετικό και αποτελεσματικό στήριγμα για την προστασία τους και την προώθησή τους στο πλαίσιο της Ε.Ε στην οποία τόσο η κοινότητα όσο και τα κράτη μέλη δίνουν ιδιαίτερη σημασία. Στο άρθρο 1 της Σύμβασης αυτής υπογραμμίζεται ότι *« στα άτομα με αναπηρία περιλαμβάνονται όσοι έχουν μακροχρόνια σωματικές, διανοητικές ή αισθητηριακές βλάβες που σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια μπορεί να εμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους ανθρώπους»*.

Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από την παραπάνω σύμβαση καλύπτουν σχεδόν όλους τους τομείς της πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα: προσβασιμότητα, απασχόληση, εκπαίδευση, υγεία, ανεξάρτητη διαβίωση, συμμετοχή στον πολιτισμό και τον αθλητισμό, πολιτικά δικαιώματα. Οι αρμοδιότητες της Ε.Ε. αναφορικά με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία είναι μικτές. Άλλες είναι κοινές και άλλες απευθύνονται μόνο στα κράτη μέλη.

2.3 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020

Στις 15 Νοεμβρίου 2010 εγκρίθηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία με δύο βασικούς στόχους:

- Να ενδυναμωθούν τα άτομα με αναπηρία απολαμβάνοντας καθολικά τα δικαιώματά τους.
- Να δημιουργηθεί μία Ευρώπη χωρίς εμπόδια και φραγμούς για όλους.

Αποτελείται από τρία κύρια έγγραφα:

- Την ανακοίνωση για μια Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020
- Τον κατάλογο δράσεων 2010-2015
- Το έγγραφο ιστορικού με γεγονότα και αριθμούς

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία προσφέρει ένα πολυετές, μακροχρόνιο και στρατηγικό πλαίσιο για τη διευκόλυνση της εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την υποστήριξη των κρατών μελών κατά την εφαρμογή τους. Οι τομείς δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να βοηθήσουν τα άτομα με αναπηρία είναι πρωτίστως η δυνατότητά τους να έχουν πρόσβαση τόσο σε αγαθά όσο και σε υπηρεσίες, καθώς και το δικαίωμα να συμμετέχουν σε αυτές ως ισότιμοι Ευρωπαίοι πολίτες. Επιπροσθέτως, ένας άλλος σημαντικός τομέας δράσης είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων και η ισότητα. Οι άνθρωποι με αναπηρία κρίνεται αναγκαίο να απασχολούνται στην ανοιχτή αγορά εργασίας, να εκπαιδεύονται και να λαμβάνουν κατάρτιση όπως όλοι οι φυσιολογικοί άνθρωποι. Επίσης ο κοινωνικός αποκλεισμός αλλά και η φτώχεια αντιμετωπίζονται μόνο εφόσον υπάρχει κοινωνική προστασία. Τέλος ένας άλλος τομέας δράσης, είναι η δυνατότητα να έχουν πρόσβαση σε

υπηρεσίες υγείας αλλά και συμμετοχή σε εξωτερικές ενέργειες π.χ. προγράμματα διεθνούς ανάπτυξης και γειτονίας⁶.

Στη λίστα ενεργειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα έτη 2010 – 2015 μεταξύ άλλων αναφέρονται :

- Συγκεκριμένες ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που υπήρξαν θύματα ανθρωπογενών και φυσικών καταστροφών θα πρέπει να εκτιμώνται, να αξιολογούνται και να αντιμετωπίζονται κατάλληλα στους τομείς έκτακτης ανάγκης και ανθρωπιστικής βοήθειας εκτός Ε.Ε.
- Στους διαλόγους της Ε.Ε με τρίτες χώρες, η αναπηρία θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Μέσω προγραμμάτων και έργων που απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία, διασφαλίζεται ότι η αναπτυξιακή συνεργασία της Ε.Ε. καταλήγει σε αυτά.
- Τα άτομα με αναπηρία που έχουν επιζήσει από ναρκοπέδια και εκρηκτικά κατά τη διάρκεια πολεμικών συρράξεων επιβάλλεται να προσεγγίζονται και να ενισχύονται με κάθε τρόπο από την Ε.Ε.
- Κρίνεται αναγκαίο να υποστηρίζονται όλες οι εθνικές προσπάθειες των χωρών εταίρων για την υπογραφή, επικύρωση και εφαρμογή της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Οι θεσμοί που αφορούν τα άτομα με αναπηρία χρειάζονται άμεση υποστήριξη και ενίσχυση⁷.

2.4 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία 2021-2030

Τον Μάρτιο του έτους 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέλαβε για ακόμη μία φορά δράση προκειμένου να προστατεύσει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία δημοσιεύοντας μία νέα Στρατηγική αναφορικά με το παραπάνω θέμα που καλύπτει το χρονικό διάστημα 2021 έως 2030 (Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία 2021-2030). Με αυτό το Σχέδιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμεί να διασφαλίσει ότι οι άνθρωποι με αναπηρίες μπορούν να διεκδικούν και να ικανοποιούν τα δικαιώματά

---

⁶ <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>

⁷ <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010SC1324:EN:NOT>

τους και να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στη ζωή όπως όλοι οι πολίτες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται τα επόμενα 10 χρόνια, οι άνθρωποι με αναπηρίες να μπορούν :

- Να κινηθούν ελεύθερα σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Να έχουν την απαραίτητη υποστήριξη ώστε να ζουν με αξιοπρέπεια.
- Να ζουν ανεξάρτητα χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να κατοικούν σε δομές μακριά από τις οικογένειές τους.
- Να είναι μέλη της κοινότητας μαζί με τους υπόλοιπους πολίτες.
- Να είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι για τις αποφάσεις που αφορούν τη ζωή τους. Παραδείγματος χάριν να αποφασίζουν που, με ποιον και πως επιθυμούν να ζουν.
- Να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στην εκπαίδευση και στην εργασία όπως οι συμπολίτες τους.
- Να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και γενικότερα σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες.
- Να αντιμετωπίζονται με δικαιοσύνη και σεβασμό. Δεν είναι σωστό λόγω της αναπηρίας τους να έρχονται σε επαφή με αρνητικές συμπεριφορές.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνεργασία με όλα τα κράτη μέλη σκοπεύει να υλοποιήσει την παραπάνω στρατηγική με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ελληνική Νομοθεσία και Εθνική Πολιτική για τα ΑμεΑ

3.1 Νομοθεσία του Ελληνικού Κράτους για τα άτομα με αναπηρία

Τα άτομα με αναπηρία, όπως προαναφέρθηκε, αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό σε κάθε πτυχή της ζωής τους. Τα προβλήματα με τα οποία παλεύουν καθημερινά εστιάζουν στην εκπαίδευση, στην εργασία και απασχόληση, στην πρόσβαση στις υπηρεσίες της δικαιοσύνης, της υγείας, στη δύσκολη προσβασιμότητα στα μέσα μεταφοράς, στα αγαθά, στον αθλητισμό. Δεν είναι εύκολη η συμμετοχή τους στην πολιτιστική ζωή και στον πολιτικό βίο. Ο τουρισμός είναι και αυτός μια κατηγορία που δεν είναι προσβάσιμη για αυτούς τους ανθρώπους. Η επικοινωνία, η

---

⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1535&langId=en>

ενημέρωση και η πληροφόρηση που θεωρούνται αγαθά δεδομένα για τους υπόλοιπους πολίτες δεν είναι για τα άτομα με αναπηρία. Το ελληνικό κράτος τα τελευταία χρόνια, ακολουθώντας τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα βήματα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καταβάλλει φιλότιμες προσπάθειες, διαμέσου των περιφερειών και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της οποίας ο ρόλος είναι εξαιρετικά σημαντικός, προκειμένου να διευκολύνει τη ζωή των ατόμων με αναπηρία.

Μετά τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ψηφίζεται στην Ελλάδα ο υπ' αρ. 4488/13.09.2017 Νόμος με θέμα « Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές Ασφαλιστικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες και άλλες διατάξεις» (Α'137). Προκειμένου να παρακολουθείται η εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται ως σημείο αναφοράς και συντονιστικός μηχανισμός το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και πιο συγκεκριμένα η Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων της Γενικής Διεύθυνσης Διοικητικής Υποστήριξης του ανωτέρω Υπουργείου. Στον τομέα «Ισότητα και μη Διάκριση» ψηφίζεται ο υπ' αρ. 4604/26.03.2019 Νόμος από το Υπουργείο Ανάπτυξης που αφορά την « Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας-Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας-Διατάξεις σχετικά με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση-Λοιπές Διατάξεις (Α'50), στην κατηγορία «Παιδιά με Αναπηρία» υπογράφεται η ΚΥΑ 71383/20 «Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» έτους 2020-2021, συγχρηματοδοτούμενης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο πλαίσιο του Εταιρικού Συμφώνου για το πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.» (Β'2774). Στον τομέα « Ιδρύματα, Αποιδρυματοποίηση, Υποστηριζόμενη Διαβίωση, Ανεξάρτητη Διαβίωση υπογράφεται η με αρ. Δ12/ΓΠ/οικ. 13107/283 της 08.04.2019 ΚΥΑ μεταξύ Υπουργών Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης – Οικονομικών με θέμα « Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στεγών υποστηριζόμενης διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρίες.» (Β'1160). Στην κατηγορία « εκπαίδευση» μεταξύ άλλων ψηφίζεται από το Υπουργείο Παιδείας ο υπ' αρ. 3149 Νόμος της 10^{ης}.06.2023 με θέμα « Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας, Δημόσιες Βιβλιοθήκες και άλλες διατάξεις.» (Α'141) με απώτερο σκοπό τα ΑμεΑ να έχουν ηλεκτρονική πρόσβαση σε όλα τα Τεκμήρια του ελληνικού πολιτισμού. Αναφορικά με τη «Δημόσια Υγεία και Αποκατάσταση» ο υπ' αρ. 4486/2017 Νόμος του

Υπουργείου Υγείας ασχολείται με τη μεταρρύθμιση της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας με στόχο την καθολική υγειονομική κάλυψη του πληθυσμού. Ο Νόμος 4461/2017 στοχεύει στη Μεταρρύθμιση της Διοικητικής Οργάνωσης των υπηρεσιών ψυχικής υγείας, οργανώνοντας κέντρα εμπειρογνωμοσύνης σπάνιων και πολύπλοκων νοσημάτων. Με το άρθρο 215 του Νόμου 4512/2018 τίθεται σε εφαρμογή πιλοτική διαδικασία για την απονομή προνοιακών επιδομάτων στα άτομα με αναπηρία από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σε θέματα αξιολόγησης και πιστοποίησης αναπηρίας. Στην κατηγορία «Εργασία και απασχόληση» ψηφίζεται η υπ' αρ. 39363/1537/30.09.2020 ΚΥΑ μεταξύ Υπουργών Οικονομικών, Εργασίας, Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας που αφορά τις ευπαθείς ομάδες εργαζομένων και έχει να κάνει με μέτρα στήριξης και προστασίας αυτών, διαχωρίζοντάς τα σε « άτομα υψηλού» και « ενδιάμεσου» κινδύνου.

Συνεχίζοντας με την αναφορά στη νομοθεσία που υποστηρίζει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, στο άρθρο 117 του Νόμου 4670/28.02.2020 γίνεται λόγος για τις συντάξεις των ΑμεΑ. Πιο συγκεκριμένα η απόφαση συνταξιοδότησης εκδίδεται ηλεκτρονικά βάσει ψηφιακών δεδομένων του πληροφοριακού συστήματος ΑΤΛΑΣ, των δεδομένων του πληροφοριακού συστήματος των Κ.Ε.Π.Α. και των δεδομένων που ψηφιοποιούνται. Στον τομέα των επιδομάτων, ενδεικτικά αναφέρεται η πιο πρόσφατη ΚΥΑ των Υπουργών οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (Φ.11321/οικ.10219/688//20212) με θέμα «Ενιαίος Πίνακας Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας» (Β'1506). Αναφορικά με την κοινωνική πρόνοια και τις δομές, με το Ν. 4735 του 2020 παρατείνεται το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» και με την υπ' αρ. 71383 /2020 ΚΥΑ των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Εσωτερικών Επικράτειας οργανώνεται ένα σύστημα Διαχείρισης, Αξιολόγησης, Παρακολούθησης και Ελέγχου Διαδικασίας Εφαρμογής της Δράσης «Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» έτους 2020 και 2021. Με το Νόμο 4620/2019 «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» αναγνωρίζεται στα ΑμεΑ πρόσβαση στη Δικαιοσύνη και με το Νόμο 4710/2020 «Προώθηση της ηλεκτροκίνησης και άλλες διατάξεις.» στα άρθρα 17 και 19 γίνεται λόγος για χωροθέτηση στάθμευσης Η/Ο για ΑμεΑ. Με το Νόμο 4635/30-10-2019 «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις στα άρθρα 10 και 120 γίνεται λόγος για Εθνικό Μητρώο Υποδομών και Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης αντίστοιχα, στα οποία αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά προσβασιμότητας σε άτομα με

αναπηρία που διαθέτει ή όχι ένα κτίριο καθώς και η προστασία των δικαιωμάτων, η βιώσιμη ανάπτυξη, η άρση και αποτροπή ανισοτήτων. Στην κατηγορία « Επικοινωνία, Ενημέρωση και Πληροφόρηση» με το Ν.4779/2021, στο άρθρο 8, απαγορεύεται η υποκίνηση βίας προς τα ΑμεΑ, στο άρθρο 10 υποστηρίζεται η προσβασιμότητα των πολιτών με αναπηρία στις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων.

Εν κατακλείδι ανάλογοι νόμοι υφίστανται για τη συμμετοχή των ΑμεΑ στην πολιτιστική ζωή και τον αθλητισμό (Έγκριση Οργανωτικού Πλαισίου Προγραμμάτων και εκδηλώσεων Άθλησης για όλους Β'461), όσον αφορά την ηλεκτρονική κάρτα αναπηρίας υπογράφεται η υπ' αρ. Π3β/Φ.ΘΕΣΜ./Γ.Π.οικ.78668/07 ΚΥΑ των Υφυπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης που ασχολείται με τις « Προϋποθέσεις και διαδικασία Επιχορήγησης της Ε.Σ.ΑμεΑ και των φορέων μελών αυτής» (Β'1109).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, τον Ιούνιο 2021 ολοκληρώθηκε η καταγραφή του νομικού πλαισίου που αφορά τα δικαιώματα των πολιτών με αναπηρία, σε εφαρμογή του 3^{ου} στόχου του εθνικού σχεδίου δράσης, για την οποία έγινε λόγος σε αυτό το κεφάλαιο⁹.

3.1.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα άτομα με αναπηρία

Βάσει του άρθρου 69 του νόμου 4488/2017 σύμφωνα με τις συμβουλές και τις οδηγίες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, με ευθύνη του Υπουργού Επικρατείας ως Συντονιστικού Μηχανισμού και μετά από συστηματικές προσπάθειες ενός χρόνου υλοποιήθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφος 6 του Συντάγματος αναφέρεται ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν το δικαίωμα να απολαμβάνουν αυτονομία, επαγγελματική ένταξη και συμμετοχή στην κοινωνικοοικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Ο κανόνας αυτός έρχεται να γίνει πράξη και να λάβει σάρκα και οστά με το Εθνικό Σχέδιο δράσης το οποίο συγκροτήθηκε για πρώτη φορά με τον νόμο 4622/2019 και καλύπτει δράσεις που υλοποιούνται απ' όλα τα υπουργεία ανάλογα με τον τομέα ευθύνης τους. Επιπλέον, με αυτό το σχέδιο δράσης δημιουργείται μία στρατηγική μεταξύ εθνικού και διεθνούς δικαίου για τη εξασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών με αναπηρία.

---

⁹ (<https://www.amea.gov.gr/legislation>)

Για τη δημιουργία του, βοήθησε ιδιαίτερα η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του ανθρώπου και η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Το Σχέδιο δράσης αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρίες ως κοινωνικές οντότητες με ανάγκες. Το ελληνικό κράτος δεν προσφέρει μόνο παροχές αλλά αντιθέτως δείχνει το ενδιαφέρον του χτίζοντας σχέσεις εμπιστοσύνης με τον πολίτη με αναπηρίες προσέχοντας και δείχνοντας ενδιαφέρον για όλες τις στιγμές της καθημερινής ζωής του με απώτερο σκοπό να τον διευκολύνει και να τον βοηθήσει.

Το Σχέδιο δράσης τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση τον Σεπτέμβριο του 2020 και αφού έγιναν δεκτές οι γνώμες και απόψεις τόσο υπηρεσιών όσο και πολιτών, ελήφθησαν υπόψη, προκειμένου να ενημερωθούν οι αρμόδιοι δημόσιοι φορείς, ώστε η κάθε υπηρεσία στο ποσοστό που της αναλογεί να ακούσει και να σκύψει με ενδιαφέρον στα προβλήματα που ταλανίζουν τους πολίτες με αναπηρία. Το Σχέδιο δράσης είναι κατά τέτοιο τρόπο δομημένο ώστε κάθε χρόνο να ανανεώνεται ανάλογα με τις νέες ανάγκες των συμπολιτών μας. Το Σχέδιο δράσης ξεκίνησε το έτος 2020 και επεκτείνεται μέχρι το 2029. Με τον νόμο 4622/2019 ενεργοποιήθηκε ο συντονιστικός μηχανισμός της κυβέρνησης και ορίστηκαν σημεία επαφής με σκοπό να παρακολουθούν κατά πόσο ολοκληρώνονται και εφαρμόζονται όλοι οι όροι της σύμβασης απ' όλους. Μάλιστα ορίστηκαν και μόνιμοι υπάλληλοι ως σημεία επικοινωνίας.

Το εθνικό σχέδιο δράσης διασπάται σε έξι πυλώνες και τριάντα στόχους με ξεκάθαρο χρονοδιάγραμμα και χρήστες. Άρα, το ελληνικό κράτος προσπαθεί να βοηθήσει τα άτομα με αναπηρία χαράσσοντας δημόσια πολιτική και βελτιώνοντας τις συνθήκες της καθημερινότητάς τους. Επίσης είναι αναγκαίο να θυμόμαστε ότι η γενικότερη εκπαίδευση της κοινωνίας σε θέματα αναπήρων αλλά και η δημόσια διοίκηση ασχολούνται με την ελεύθερη και ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον το σχέδιο κατευθύνεται από τις οδηγίες και συμβουλές του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, του αναπηρικού κινήματος και άλλων φορέων ως προς τους στόχους και τις δράσεις. Το σχέδιο ενσωματώνεται στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του κυβερνητικού έργου MAZI της Προεδρίας της Κυβέρνησης και αναλύεται σε έργα και ενέργειες. Στόχος είναι αυτά τα έργα και ενέργειες να ενταχθούν στο Ταμείο Ανάκαμψης και το Ταμείο Συνοχής ώστε να υπάρξουν οι πόροι για να υλοποιηθούν.

Οι οριζόντιες δράσεις του Εθνικού Σχεδίου είναι οι παρακάτω:

- Κωδικοποίηση και ριζική αλλαγή της νομοθεσίας και ένταξη δράσεων σε άλλα νομοθετήματα.
- Προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία ψηφιακές υπηρεσίες και εργαλεία.
- Διευκόλυνση διαδικασιών εξυπηρέτησης στα άτομα με αναπηρίες.
- Διαλειτουργικότητα συστημάτων και συλλογή δεδομένων.
- Βελτίωση της προσβασιμότητας στις μεταφορές και του φυσικού περιβάλλοντος.
- Εκπαίδευση και υπηρεσίες ένταξης προς τα παιδιά με αναπηρίες.
- Επιμόρφωση, κατάρτιση και επαγγελματική εκπαίδευση.
- Ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας.
- Διαβίωση των ατόμων με αναπηρία χωρίς εξάρτηση και συμμετοχή στα πολιτιστικά και πολιτικά δρώμενα του κράτους.

Αναφορικά με τους οριζόντιους δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης παρατηρούμε ότι:

- Είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν νέες υπηρεσίες φιλικές προς τα άτομα με αναπηρία με συγκεκριμένο αριθμό εξυπηρετούμενων.
- Πρέπει να παρέχονται απλουστευμένες και εξελιγμένες υπηρεσίες στα άτομα με αναπηρία.
- Οι ιστότοποι του δημοσίου τομέα να είναι εύκολα προσπελάσιμοι στα ΑμεΑ.
- Να είναι γνωστός ο αριθμός των κτιρίων που στεγάζουν δημόσιες υπηρεσίες και διευκολύνουν τα άτομα με αναπηρίες.
- Οι νομοθεσίες που αφορούν τα δικαιώματα των αναπήρων επιβάλλεται να κωδικοποιηθούν.
- Καθίσταται απαραίτητο να ενεργοποιηθεί η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας.
- Είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενιαίου μητρώου με τα άτομα με αναπηρία, έτσι θα είναι γνωστός ο αριθμός των κατόχων Ηλεκτρονικής κάρτας αναπηρίας αλλά και οι υπηρεσίες που εντάσσονται σε αυτή.

- Τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να προωθούνται στην απασχόληση, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην επαγγελματική εκπαίδευση – κατάρτιση.

3.1.2 Οι 6 πυλώνες του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα άτομα με αναπηρία

Όπως προαναφέρθηκε, οι πυλώνες στους οποίους διασπάται το σχέδιο δράσης είναι έξι: Αναλυτικότερα, ο πρώτος πυλώνας αφορά το κράτος στην υπηρεσία του ατόμου με αναπηρία, ο δεύτερος την προστασία των δικαιωμάτων τους. Μάλιστα σε αυτό τον πυλώνα συναντάμε τον στόχο 9 ο οποίος αφορά τις γυναίκες με αναπηρία, οι οποίες σημειωτέον σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat αποτελούν το 21,4% των γυναικών, το 60,9% των ατόμων με αναπηρία και το 11% του συνολικού πληθυσμού στην Ελλάδα. Οι γυναίκες με αναπηρία έχουν να αντιμετωπίσουν πλείστες δυσκολίες και ως γυναίκες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και ως συγγενείς ατόμων με αναπηρία. Με αυτόν τον τρόπο η αναπηρία ως ευρύτερη έννοια ενσωματώνεται στα προγράμματα για την ισότητα των φύλων. Υπάρχουν στόχοι ώστε να ληφθούν μέτρα για γυναίκες πρόσφυγες και Ρομά που είναι ανάπηρες αλλά και για γυναίκες που πέραν του ότι έχουν να αντιμετωπίσουν την αναπηρία τους, πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης και ενδοοικογενειακής βίας.

Ο 10^{ος} στόχος του δεύτερου πυλώνα ασχολείται τόσο με τα παιδιά όσο και με τη στήριξη της οικογένειάς τους. Ειδικότερα ο κεντρικός άξονας του στόχου είναι η αποιδρυματοποίηση των παιδιών και η μεταρρύθμιση του εθνικού συστήματος της παιδικής προστασίας. Ο 11^{ος} στόχος του συγκεκριμένου πυλώνα ασχολείται με την ανεξάρτητη διαβίωση η οποία θα επιτευχτεί με τα προγράμματα «Βοήθεια στο Σπίτι» και «Πρόληψη στο σπίτι» με τα οποία θεσμοθετείται προσωπικός βοηθός και αριθμός εξυπηρετούμενων πολιτών με αναπηρία. Με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» βελτιώνεται η ποιότητα ζωής των ανθρώπων που βρίσκονται στην Τρίτη ηλικία αλλά και τα άτομα με αναπηρία ενώ το πρόγραμμα «Πρόληψη στο σπίτι» απευθύνεται κυρίως σε κατοίκους ορεινών και δύσκολα προσβάσιμων περιοχών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού.

Ο τρίτος πυλώνας αφορά την προσβασιμότητα στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον γι αυτό το λόγο δημιουργείται ψηφιακή πλατφόρμα που καταγράφει όλες

τις βελτιωτικές παρεμβάσεις που έχουν γίνει σε κτίρια που στεγάζουν δημόσιες υπηρεσίες. Με αυτό τον τρόπο ελέγχονται τα Υπουργεία και η Τοπική Αυτοδιοίκηση για το αν έχουν ασχοληθεί και ολοκληρώσει τις δεσμεύσεις τους σχετικά με τις παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν προς όφελος των ατόμων με αναπηρία.

Για πρώτη φορά ορίζεται ως υπεύθυνος προσβασιμότητας στα δημόσια κτίρια ο Τεχνικός Ασφαλείας και στα ιδιωτικά κατ' αναλογία με τον DPO (Data Protection Officer) για τα προσωπικά δεδομένα. Στα πλαίσια του Ειδικού Αναπτυξιακού προγράμματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού «Αντώνης Τρίτσης» υποστηρίζεται η δράση «Προσβασιμότητα των ΑμεΑ στις παραλίες και όχι μόνο, με τοποθέτηση ειδικών υποδομών/ράμπας προκειμένου να διευκολύνεται η πρόσβαση αυτών των πολιτών τις παραλίες, στον αιγιαλό, στις όχθες που αποτελούν περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου. Στο στόχο 21 θέτονται οι προϋποθέσεις για εύκολη προσβασιμότητα αλλά και κινητικότητα στον αστικό ιστό. Ανακαθορίζονται οι αρμοδιότητες της κρατικής διοίκησης και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης υπό τη σκέπη του νομοθετικού πλαισίου για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. Εξασφαλίζεται η εξολοκλήρου πρόσβαση σε όλα τα κτίρια του τομέα των μεταφορών (σταθμούς, στάσεις, λιμάνια, αεροδρόμια, στάσεις τουριστικών λεωφορείων, σημεία στάθμευσης). Με αυτό το σχεδιασμό επιτυγχάνεται η βελτίωση της ποιότητας ζωής όχι μόνο των ατόμων με αναπηρία αλλά όλων των πολιτών του κράτους.

Στο στόχο 23 γίνεται αναφορά για ψηφιακή προσβασιμότητα και δίνεται οδηγία στους δήμους να αναβαθμίσουν τις υφιστάμενες ιστοσελίδες τους χρησιμοποιώντας τη χρηματοδότηση του Ειδικού Αναπτυξιακού προγράμματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού «Αντώνης Τρίτσης».

Στον τέταρτο πυλώνα γίνεται λόγος για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε κάθε εκδήλωση της ζωής (πολιτισμό, ψυχαγωγία, ελεύθερο χρόνο και αθλητισμό). Η πρόσβαση στα μουσεία, στους αρχαιολογικούς χώρους, τα διατηρητέα κτίρια, τους παραδοσιακούς οικισμούς επιβάλλεται να διεξάγεται με ευκολότερο τρόπο και είναι απαραίτητο να μεριμνήσει η ελληνική κυβέρνηση τους τρόπους με τους οποίους θα γίνει αυτό εφικτό. Γίνεται λόγος για θέσπιση ειδικής τιμολογιακής πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία αλλά και για τις οικογένειές τους. Τα άτομα με αναπηρία που διαθέτουν ηλεκτρονική κάρτα αναπηρίας θα διαθέτουν αυτόματα και την κάρτα πολιτισμού. Σχεδιάζονται πιλοτικά προγράμματα για τη συμμετοχή παιδιών με

αναπηρία τόσο στους τομείς του πολιτισμού όσο και του αθλητισμού. Οι ΟΤΑ α' και β' βαθμού στο πλαίσιο δράσεων για Έξυπνες Πόλεις προτείνεται να προμηθευτούν κατάλληλο εξοπλισμό για να βελτιώσουν την πρόσβαση στις παιδικές χαρές και τις αθλητικές εγκαταστάσεις των Δήμων. Στο νόμο 4488/2017 υπάρχουν σημεία αναφοράς για ενίσχυση της αθλητικής αγωγής, τις υπαίθριες δραστηριότητες και την αναψυχή ως εργαλεία που υπογραμμίζουν την κοινωνική ισότητα. Αυτά θα πρέπει να αξιοποιηθούν από τους δήμους προς βελτίωση της ζωής των ατόμων με αναπηρία. Στο στόχο 26 γίνεται αναφορά για συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στον πολιτικό και δημόσιο βίο. Διευκολύνεται η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος, εκσυγχρονίζεται η εκλογική διαδικασία λαμβάνοντας υπόψη τη συμμετοχή των ΑμεΑ ενώ αναθεωρείται η νομοθεσία για τους δικαστικούς συμπαραστάτες.

Στον πέμπτο πυλώνα γίνεται λόγος για αφύπνιση της κοινωνίας, προβάλλονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, ενδυναμώνεται η θέση τους στην κοινωνία των πολιτών, γίνεται προώθηση δράσεων αφύπνισης και ενημέρωσης των ΜΜΕ, συντελείται προσπάθεια για αποιδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία ενώ αναφορικά με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής εβδομάδας κινητικότητας θεσπίζονται βραβεία προσβασιμότητας αυτών των ατόμων και απονέμονται τα ανάλογα σήματα προσβασιμότητας σε οργανισμούς φιλικούς προς αυτά. Στον στόχο 28, το Υπουργείο Εσωτερικών και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς όπως για παράδειγμα το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης σχεδιάζουν ενημέρωση και κατάρτιση της Δημόσιας Διοίκησης σχετικά με τα δικαιώματα των ΑμεΑ. Είναι εξαιρετικά σημαντικό οι υπάλληλοι των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης να εκπαιδεύονται σε θέματα εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία. Οι υπάλληλοι της πρώτης γραμμής (Κ.Ε.Π.) είναι εκείνοι που πρέπει πρωτίστως να εκπαιδευτούν.

Το Σχέδιο Δράσης ολοκληρώνεται με τον έκτο πυλώνα που έχει τίτλο : Συνέργειες και Ανάπτυξη. Σε αυτόν τον πυλώνα γίνεται αντιληπτή η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και οι συναρμοδιότητες ως ευκαιρία συνεργασίας αξιοποιώντας παράλληλα τις δυνατότητες ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για τα άτομα με αναπηρία μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ. Στο στόχο 30 γίνεται αναφορά στον Τουρισμό ο οποίος με τη σειρά του καθίσταται αναγκαίο να γίνει προσβάσιμος βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών πακέτων, εντάσσοντας στην τουριστική

εκπαίδευση τη διάσταση του να είναι ένας τουρίστας άτομο με αναπηρίες και συνδέοντας την προσβασιμότητα με το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό.

Το Σχέδιο Δράσης θέτει στόχους με χρονοδιαγράμματα που ολοκληρώνονται κατά τα έτη 2020, 2021, 2022 και 2023. Στο τέλος υπάρχει παρακολούθηση, αξιολόγηση και αναπροσαρμογή σε περίπτωση ύπαρξης παραπόνων και αιτημάτων αναφορικά με παρεκκλίσεις από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ειδικότερα στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων.

3.2 Υπηρεσίες για τα ΑμεΑ

Η ελληνική δημόσια πολιτική για τα ΑμεΑ δίνει ιδιαίτερη σημασία στο να μπορούν τα άτομα με αναπηρία να ζουν ελεύθερα και ανεξάρτητα, να διεκδικούν τα δικαιώματά τους όπως όλοι οι πολίτες του κόσμου και να αγωνίζονται για την αυτονομία τους στην κοινωνική, επαγγελματική και πολιτική ζωή. Όπως αναφέρθηκε ήδη, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης θέτει στόχους προς επίτευξη όλων των παραπάνω σκοπών με τη βοήθεια διαφόρων υπηρεσιών.

Μία από αυτές είναι ο «προσωπικός βοηθός για τα ΑμεΑ» ο οποίος θεσμοθετήθηκε με τα άρθρα 32-39 του Ν. 4837/2021. Η υπηρεσία αυτή έχει σαν στόχο να βοηθήσει και να διευκολύνει όχι μόνο τα άτομα με αναπηρία αλλά και τις οικογένειές τους, ώστε να μπορέσουν να αποφύγουν την ιδρυματοποίηση αλλά και να ενταχθούν σ' έναν κατά το δυνατόν αυτόνομο και ανεξάρτητο βίο. Το πλαίσιο αυτό υποστήριξης θα τους βοηθήσει να εμπλακούν σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής.

Το πρόγραμμα του «προσωπικού βοηθού» ήδη λειτουργεί πιλοτικά και δοκιμάζεται σε 2000 άτομα εκ των οποίων τα 1000 κατοικούν στο Νομό Αττικής, ενώ αναμένεται εντός τους έτους 2023 να εισαχθούν και άλλα 1000 άτομα που ζουν σε άλλες περιφέρειες του ελληνικού κράτους. Το έτος 2024 η υπηρεσία αυτή θα επεκταθεί σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Οι υποψήφιοι έχουν αξιολογηθεί από ειδικούς επιστήμονες όπως ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς ανάλογα με την αναπηρία τους, τις επιθυμίες, τη λειτουργικότητα τους και το πως βιώνουν την καθημερινότητά τους. Το πιλοτικό πρόγραμμα έχει υποστηριχτεί οικονομικά από το

Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ενώ η εφαρμογή του σε ολόκληρη τη χώρα θα καλυφθεί μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ¹⁰.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα υπηρεσία είναι η Ψηφιακή Πύλη για τα Άτομα με Αναπηρία, στην οποία οι ενδιαφερόμενοι αν ανατρέξουν, μπορούν να βρουν τη νομοθεσία που αφορά τα δικαιώματά τους (έως τον Ιούνιο του 2021) καταγεγραμμένη και κωδικοποιημένη, σύμφωνα με τον 3^ο στόχο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης το οποίο επίσης βρίσκεται αναρτημένο στην ψηφιακή πλατφόρμα. Επιπλέον υπάρχουν ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με την Αρχή της Προσβασιμότητας, (όπως νομοθετικό πλαίσιο και εσωτερικός κανονισμός), η οποία αποτελεί συμβουλευτικό όργανο υπαγόμενο στον Πρωθυπουργό και ασχολείται με τα θέματα που αφορούν την ανάγκη προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία. Στην Ψηφιακή Πύλη σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 4488/2017 αναφέρονται το Κεντρικό αλλά και τα επιμέρους Σημεία Αναφοράς για τα ΑμεΑ τόσο σε Υπουργεία όσο σε Περιφέρειες και Δήμους.

Επίσης τα Κέντρα Επαγγελματικής Αποκατάστασης Ατόμων με ειδικές Ανάγκες (Κ.Ε.Α./ΑΜΕΑ) αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που εποπτεύονται από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και προσφέρουν εξειδικευμένα προγράμματα ειδικής αγωγής, προκατάρτισης και κατάρτισης για τα άτομα με ελαφρά και μέτρια νοητική στέρση. Προσφέρουν υπηρεσίες κέντρου διημέρευσης και κοινωνικής φροντίδας, υπηρεσίες κέντρου Διά Βίου Μάθησης επιπέδου 2 και υπηρεσίες κέντρου κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης Ατόμων με Αναπηρίες¹¹.

Καταλήγοντας, αξίζει να αναφερθούμε στη Δ.ΥΠ.Α (Δημόσια υπηρεσία απασχόλησης) η οποία σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. 2643/1998: «Μέριμνα για την απασχόληση προσώπων ειδικών κατηγοριών και άλλες διατάξεις», παρέχει υπηρεσίες συμβουλευτικού περιεχομένου σε Άτομα με Αναπηρία εφόσον όμως έχουν εγγραφεί στο Μητρώο ανέργων ΑμεΑ. Αναλυτικότερα ενημερώνει και προσφέρει εξειδικευμένη πληροφόρηση για τομείς όπως η κατάρτιση, η απασχόληση και η επιχειρηματικότητα ενώ παράλληλα υποστηρίζει τα ΑμεΑ με στόχο την ένταξη

---

¹⁰ <https://prosopikosvoithos.gov.gr/>

¹¹ <https://kea-amea.gr/>

τους σε εργασιακό περιβάλλον και την κοινωνική αλλά και οικονομική τους αυτονομία.

3.3 Κριτική Ανάλυση της Εθνικής εμπειρίας.

Η περίοδος των μνημονίων αλλά και η πανδημία του covid-19 άφησαν πίσω κυριολεκτικά και μεταφορικά πολλά «θύματα». Ανάμεσά τους συγκαταλέγονται και οι πολίτες με αναπηρία. Πολλά δικαιώματα καταπατήθηκαν, εισοδήματα μειώθηκαν δραματικά λόγω περικοπών αλλά και φορολογικών επιβαρύνσεων. Ιδιαίτερα στους τυφλούς η ανεργία αυξήθηκε κατακόρυφα. Οι άνθρωποι που επιβιώνουν μόνο με επιδόματα της πρόνοιας πέρασαν και περνούν αρκετά δύσκολα, αν σκεφτεί κανείς ότι τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας δεν είχαν την ευελιξία για να πιστοποιήσουν ως ανάπηρους χιλιάδες ανθρώπους με αποτέλεσμα να παρατηρούνται αρκετές καθυστερήσεις. Μαζί με το υπερβολικό κόστος των φαρμάκων και των θεραπειών σε ορισμένες περιπτώσεις πολιτών καταπατούνται τα δικαιώματά τους αλλά και οι διατάξεις της Ε.Ε. για τα άτομα με αναπηρία.

Η Ελλάδα όπως όλα τα κράτη μέλη υποστηρίζει την ένταξη των ΑμεΑ, κοινωνικά και επαγγελματικά μέσω συγχρηματοδοτήσεων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020 και 2021-2030 αντίστοιχα στοχεύει στο να προστατεύσει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και να φτιάξει μία Ευρώπη χωρίς εμπόδια, προσιτή σε όλους τους πολίτες της. Η χώρα μας με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κάνει τους δικούς της προγραμματισμούς και καταβάλλει φιλότιμες προσπάθειες ώστε να αλλάξει το υφιστάμενο εχθρικό περιβάλλον για τα ΑμεΑ προσανατολιζόμενη προς ένα πιο ελπιδοφόρο μέλλον.

Όμως οι δείκτες σε διάφορες έρευνες που έχουν γίνει δείχνουν ότι τα ΑμεΑ ειδικά οι νέοι βιώνουν μια ζωή χωρίς αυτονομία, χωρίς συμμετοχή σε πολιτιστικά και αθλητικά δρώμενα, χωρίς κοινωνικές συναναστροφές ούτε ψυχαγωγία με αποτέλεσμα να μην μπορούν να μεταβούν ομαλά στην ενήλικη ζωή. Δυστυχώς η φτώχεια δεν είναι η μόνη υπεύθυνη για αυτή την δυσμενή κατάσταση. Σημαντικό ρόλο παίζει και το γεγονός ότι όλα αυτά τα σχέδια που παρουσιάζονται και για τα οποία γίνεται λόγος δεν υλοποιούνται με την ίδια ταχύτητα όπως σε άλλες χώρες. Επιπροσθέτως η ελληνική κοινωνία διακατέχεται από μια αρνητική κουλτούρα

πολύ βαθιά ριζωμένη που δημιουργεί δυσκολίες στο να βγουν τα άτομα με αναπηρία από το περιθώριο.

Είναι ανάγκη λοιπόν η «αναπηρία» σαν όρος να συμπεριλαμβάνεται σε όλους τους τομείς που σχετίζονται με τη νεολαία. Οι δράσεις και οι πολιτικές πρέπει να είναι άμεσες και να θέτουν ακριβείς στόχους. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση ώστε να γίνεται πιο ομαλά η μετάβαση των ατόμων με αναπηρία στην εργασία. Όσο για τον ρατσιστικό όρο «ανίκανος για εργασία» στα πιστοποιητικά των ΚΕ.Π.Α. αποτελεί επιτακτική ανάγκη να καταργηθεί.

Πάραυτα, αξίζει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια κάνει σημαντικά βήματα, που σε αρκετές περιπτώσεις έχουν πολύ θετικά αποτελέσματα όπως για παράδειγμα η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις παραλίες της επικράτειας, ένα στόχο που φαίνεται να τον κερδίζει. Σημαντικό ρόλο σε αυτό παίζουν οι Περιφέρειες και οι Δήμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συγκριτική Ανάλυση της ελληνικής εμπειρίας.

4.1 Αρμοδιότητες της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης για τα ΑμεΑ

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι λογικό να βρίσκεται πιο κοντά στις τοπικές κοινωνίες και τους τοπικούς πληθυσμούς σε σχέση με το επιτελικό κράτος. Αφουγκράζεται καθημερινά και γνωρίζει περισσότερο από κάθε άλλον τις ανάγκες σε τοπικό επίπεδο. Μάλιστα από τη δεκαετία του 1990 αναλαμβάνει αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και της κοινωνικής προστασίας. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, οι δήμοι διαθέτουν αρμοδιότητες που σχετίζονται με την ανάπτυξη, την κοινωνική πρόνοια, την αλληλεγγύη, την εκπαίδευση, το περιβάλλον, την ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής. Ενδεικτικά στον τομέα της απασχόλησης αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και δράσεις που αφορούν την κοινωνική ένταξη ανέργων πολλών και διαφορετικών κατηγοριών. Επίσης με τη βοήθεια των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης ενισχύουν την επαγγελματική ενσωμάτωση των ατόμων χωρίς εργασία. Τα Δημοτικά και Κοινοτικά

Γραφεία Ενημέρωσης για την απασχόληση δίνουν δωρεάν πληροφορίες σε ανέργους προκειμένου να τους βοηθήσουν να ενταχθούν ευκολότερα στην αγορά εργασίας.

Αναφορικά με τον τομέα της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, οργανώνονται δράσεις και υπάρχουν υπηρεσίες που ασχολούνται με την παιδική και την Τρίτη ηλικία. Πιο συγκεκριμένα οι Δήμοι διαθέτουν παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, ορφανοτροφεία, γηροκομεία και ΚΑΠΗ (Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων). Εφαρμόζονται πολιτικές και προγράμματα όπως το «Βοήθεια στο Σπίτι», λειτουργούν οργανωμένα κοινοτικά ιατρεία, κέντρα αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία. Επιπροσθέτως χρηματοδοτούνται ξενώνες για την προστασία γυναικών που έχουν υποστεί βία αλλά και συμβουλευτικά κέντρα που προωθούν την ισότητα των δύο φύλλων. Προωθούνται προγράμματα και επιδόματα για τη στήριξη άστεγων και σε οικονομική ανέχεια συμπολιτών μας και εφαρμόζονται δράσεις κοινωνικής επανένταξης των Ρομά.

Στις Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας των Δήμων ανατίθενται η χορήγηση κάρτας αναπηρίας, η καταβολή επιδομάτων σε φτωχούς συμπολίτες μας και η παραχώρηση στέγης λόγω σοβαρών οικονομικών ή κοινωνικών προβλημάτων (π.χ. ξενώνας κακοποιημένων γυναικών). Με το Νόμο 4071 του έτους 2012 προβλέφθηκε θεσμικά η οργάνωση και δημιουργία των Κοινωνικών Παντοπωλείων τα οποία προσφέρουν τρόφιμα και ενδύματα σε άπορους συμπολίτες μας και σε άτομα με αναπηρία. Τέλος σε αρκετούς Δήμους λειτουργούν προγράμματα δωρεάν μετακίνησης ΑμεΑ με δημοτικά οχήματα.

Συμπερασματικά οι αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τους πολίτες με αναπηρία στοχεύουν κυρίως στην προστασία τους, την κοινωνική τους επανένταξη, την οικονομική τους κάλυψη και την επαγγελματική τους ενσωμάτωση.

4.2 Ανάλυση και Αξιολόγηση της εθνικής εμπειρίας

Σε αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε και να αξιολογήσουμε την εθνική εμπειρία εφαρμογής των νόμων και πολιτικών σε τοπικό επίπεδο, προσεγγίζοντας ξεχωριστά δύο πολύ κομβικούς τομείς για τα Άτομα με Αναπηρία. Αυτούς της εκπαίδευσης, της κοινωνικής πρόνοιας και φροντίδας της υγείας. Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί η ευρωπαϊκή εμπειρία ως προς αυτές τις δύο κατηγορίες συνοδευόμενη από συγκριτικά στοιχεία. Εν συνεχεία, θα μελετήσουμε ένα άλλο

σημαντικό ζήτημα για τα άτομα με αναπηρία, αυτό της προσβασιμότητας. Πρωτίστως θα γίνει αναφορά στις ευρωπαϊκές πόλεις και έπειτα θα παρουσιαστούν δύο αντίθετες περιπτώσεις, σε σχέση με αυτόν τον τομέα, των πόλεων της Κομοτηνής και της Ρόδου.

4.2.1 ΟΤΑ και εκπαίδευση των ΑμεΑ

Η εκπαίδευση είναι ένας τομέας πολύ σημαντικός για την κοινωνική εξέλιξη των ατόμων με αναπηρία. Δεν αποτελεί μόνο πρωτεύον δικαίωμα αλλά και απαραίτητο καταλύτη για την υλοποίηση πολλών άλλων δικαιωμάτων όπως αυτών της εργασίας, της αξιοπρεπούς διαβίωσης, της άσκησης των πολιτικών δικαιωμάτων αλλά και της συμμετοχής στην πολιτιστικό και κοινωνικό βίο.

Τα τελευταία έτη υπάρχουν αρκετές θετικές εξελίξεις στον τομέα της εκπαίδευσης με την ύπαρξη της ειδικής αγωγής στα σχολεία προς τα παιδιά που αντιμετωπίζουν θέματα αναπηρίας ή δυσκολίας στη μάθηση. Το Υπουργείο Παιδείας προσπάθησε να εξασφαλίσει μια πλειάδα μεταρρυθμίσεων για τα άτομα με αναπηρία ώστε να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση τόσο στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Τα άτομα με αναπηρία ανάλογα με τη φύση του προβλήματός τους, δεν είναι πάντα εφικτό να συμμετέχουν στα μαθήματα των σχολικών τάξεων και να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ενός σχολείου. Υπάρχουν τα σχολεία που διαθέτουν στις τάξεις τους καθηγητές ειδικής αγωγής και τα Ειδικά Σχολεία που χρησιμοποιούν ειδικές παιδαγωγικές μεθόδους, με διαφορετικό πρόγραμμα διδασκαλίας και ύλης ώστε να βοηθήσουν και να εκπαιδεύσουν παιδιά με ιδιαίτερες μορφές αναπηρίας που χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης. Τα συγκεκριμένα σχολεία υπάγονται σε δύο θεσμικά όργανα, το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας. Η υπηρεσία αυτή της περιφέρειας εστιάζει στην πρόσληψη εκπαιδευμένου προσωπικού για τις παραπάνω περιπτώσεις, στην εξασφάλιση των χρηματικών κονδυλίων, στη σωστή λειτουργία των σχολείων και στον έλεγχο των αιτήσεων των μαθητών που επιθυμούν ειδική αγωγή. Πάραυτα, τα μέτρα που λαμβάνονται δε φαίνεται να εντάσσονται σε ένα ενιαίο σχεδιασμό με σκοπό οι μαθητές με αναπηρίες μελλοντικά να ενταχθούν κοινωνικά και να ακολουθήσουν κάποιο επάγγελμα.

Τα στοιχεία που διαθέτει η Ε.Σ.ΑμεΑ. (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία) αξιολογούν θετικά τη μείωση της αναλογίας των μαθητών σε κάθε Τμήμα Ένταξης και την αύξηση των εγκρίσεων παράλληλης στήριξης, Σχολικού Νοσηλευτή ή Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχει ένα πλαίσιο συλλογής ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων που να ελέγχει την αποτελεσματικότητα των μεθόδων εκπαίδευσης των μαθητών με αναπηρία ώστε να υπάρχει μια συνεχής και επιστημονική ανατροφοδότηση. Μάλιστα τα δεδομένα και τα στοιχεία που συγκεντρώνει η Ε.Σ.ΑμεΑ. καταλήγουν στο ότι τα τμήματα ένταξης των δημόσιων σχολείων δεν έχουν τα απαιτούμενα αποτελέσματα, αντίθετα λειτουργούν αρνητικά για τα παιδιά με αναπηρία. Πολλές φορές, αν όχι τις περισσότερες η παράλληλη στήριξη καταλήγει στο να διαχωρίζει από τους υπόλοιπους μαθητές και να απομονώνει τα παιδιά με μαθησιακά προβλήματα και με αναπηρία. Αυτό συμβαίνει γιατί ο θεσμός του προσωπικού βοηθού-δασκάλου-καθηγητή παραποιείται, όταν αντί να βρίσκεται δίπλα στον μαθητή με αναπηρία όλες τις διδακτικές ώρες, να τον υποστηρίζει και να τον υποβοηθά, αντ' αυτού τοποθετείται μόνο για λίγες ώρες και τις περισσότερες φορές όχι έγκαιρα. Επιπροσθέτως, τα Κ.Ε.Σ.Υ. (Κέντρα Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης) έχουν να αντιμετωπίσουν και αυτά πλείστα προβλήματα από τη δική τους πλευρά που καθιστούν δύσκολη και καθυστερούν την αξιολόγηση και υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή μαθησιακά προβλήματα.

Το εκπαιδευτικό σύστημα έχει αρκετές αδυναμίες αναφορικά με τους μαθητές με αναπηρία, που εντοπίζονται κυρίως στη δευτεροβάθμια, γενική και επαγγελματική εκπαίδευση. Τα περισσότερα μέτρα για αυτή την κατηγορία μαθητών λαμβάνονται επί το πλείστον στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση πράγμα που τους οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς στη μετέπειτα ενήλικη τους ζωή δε μπορούν να ενταχθούν σ' ένα σωστό κοινωνικό και επαγγελματικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 2 του Ν. 3699/2008 (Α'199) προβλέπεται στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) κλάδου (ΔΕ01) που υποστηρίζει μαθητές με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Παρά το γεγονός ότι τη σχολική χρονιά 2023-2024 διαπιστώνεται αύξηση τόσο του εν λόγω προσωπικού όσο και του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού δεν ισχύει το ίδιο για τους κλάδους των λογοθεραπευτών και των εργοθεραπευτών, ειδικότητες εξαιρετικά σημαντικές για τους μαθητές με αναπηρία και μαθησιακά προβλήματα.

Για την επαγγελματική τους ένταξη τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις απευθύνονται στα ΕΕΕΚ (Ειδικά Επαγγελματικά κι Εκπαιδευτικά Κέντρα) που λειτουργούν σε διάφορες περιοχές και καλύπτονται οικονομικά από την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Τα ΕΕΕΚ έχουν πολύ μεγάλη σημασία γιατί είναι υπεύθυνα για την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία όταν κάποια στιγμή θελήσουν να αυτονομηθούν, να ανεξαρτητοποιηθούν και να βρουν εργασία. Συνεπώς τα ΕΕΕΚ και όσα προσφέρουν διακρίνονται από ένα κοινωνικό χαρακτήρα, προσφέροντας το δικαίωμα και την αξία της ίσης μεταχείρισης στα άτομα με αναπηρία (Πρβλ. Παντώνης Ν., Αναγκαστικές προσλήψεις ατόμων ειδικών κατηγοριών στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα (Ν.2643/1998) Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας: σελ. 21-43). Βασικό πρόβλημα των νέων με αναπηρία που αποφοιτούν από τα ΕΕΕΚ είναι το γεγονός ότι δε μπορούν να πιστοποιήσουν τις γνώσεις που έχουν αποκομίσει με αποτέλεσμα να μη μπορούν να απορροφηθούν από την αγορά εργασίας.

Στην Τοπική Αυτοδιοίκηση εντάσσονται και τα Κ.Ε.Σ.Υ.(Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, πρώην ΚΕ.Δ.Δ.Υ, ΦΕΚ 5614/13-12-2018) τα οποία λειτουργούν στις έδρες των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης και αποτελούν οργανικές μονάδες των Διευθύνσεων εκπαίδευσης. Αποστολή των Κ.Ε.Σ.Υ. είναι η υποστήριξη των σχολικών μονάδων και Εργαστηριακών Κέντρων της κάθε πόλης, *«για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στην εκπαίδευση και την προάσπιση της αρμονικής ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης και προόδου»*¹². Τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης συνεργάζονται με τα ΠΕ.Κ.Ε.Σ. (Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού) τα οποία είναι υπεύθυνα για τον συντονισμό όλων των παραπάνω της περιοχής αρμοδιότητάς τους καθώς και για την αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου σε περιφερειακό επίπεδο¹³.

Μακροπρόθεσμα θα πρέπει να φτιαχτεί ένα σχολείο που θα αγκαλιάζει όλους τους μαθητές και να σχεδιαστεί εθνική πολιτική σε ζητήματα επαγγελματικού

---

¹²Ενιαίος Κανονισμός λειτουργίας των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) και ειδικότερα καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού τους

¹³<https://pdeattikis.gr/index.php/pdeattikis/supervised-units/6-pekes>

προσανατολισμού, εξειδίκευσης και δια βίου μάθησης για τα άτομα με αναπηρία συνδέοντας την εκπαίδευση τους με την εργασιακή τους ένταξη¹⁴.

4.2.2. ΟΤΑ, Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας και φροντίδα υγείας των ΑμεΑ.

Στους κόλπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και στις Περιφέρειες υπάρχουν υπηρεσίες υγείας και επιτροπές που είναι υπεύθυνες στο να αξιολογούν αν κάποιος άνθρωπος είναι ικανός να εργαστεί και αν έχει κάποιο ποσοστό αναπηρίας. Το ποσοστό αναπηρίας αποφασίζεται, και σε συνεργασία με τις επιτροπές του ΕΦΚΑ θα οριστεί αν θα του παρασχεθεί ή όχι κάποιο επίδομα που θα καλύπτει ενδεχόμενη φαρμακευτική αγωγή ή οποιαδήποτε βοήθεια αναφορικά με τη φροντίδα της υγείας του. Τα άτομα με αναπηρία αγοράζουν τα φάρμακά τους με έκπτωση και σε περίπτωση που χρειάζονται κάποιο είδος θεραπευτικής συνεδρίας, τότε το κράτος πληρώνει ένα διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό από τα χρήματα που απαιτούνται.

Στους Δήμους λειτουργούν Διευθύνσεις Κοινωνικής Πολιτικής και Υγείας οι οποίες είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής, της πολιτικής ισότητας των δύο φύλων καθώς και για την προστασία της Δημόσιας υγείας του εκάστοτε Δήμου λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα και οργανώνοντας σχετικές δραστηριότητες. Επίσης λειτουργούν Ιατροπαιδαγωγικά κέντρα των οποίων οι αρμοδιότητες αφορούν, μεταξύ άλλων, στο να προλαμβάνουν, να αποκαθιστούν, να αξιολογούν και να παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά σχολικής ηλικίας, εφήβους και στις οικογένειές τους, που αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγου, μαθησιακές δυσκολίες, σωματικές αναπηρίες ή ακόμα και δυσκολίες στο να αποδεχτούν και να αντιμετωπίσουν τις ιδιαιτερότητες της αναπηρίας τους κ.α. Οι Δήμοι διαθέτουν επιστημονικό προσωπικό όπως ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς για την αντιμετώπιση αυτών των περιπτώσεων.

Επιπροσθέτως οι παραπάνω υπηρεσίες είναι υπεύθυνες για να διεξάγουν έρευνες, να σχεδιάζουν, να εισηγούνται και να εφαρμόζουν κοινωνικές πολιτικές που αφορούν την φροντίδα και την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία και των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Σε αυτές τις υπηρεσίες υπάγεται και το « Πρόγραμμα Βοήθεια στο σπίτι». Στους περισσότερους Δήμους λειτουργούν γραφεία υποστήριξης Ατόμων

---

¹⁴ https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/353038_ekpaideysi-mathiton-me-anapiri-a-megali-pligi-i-ellepsi-ypostirixis

με Αναπηρία που είναι υπεύθυνα για την υλοποίηση δράσεων και προγραμμάτων, για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και την ένταξη στην κοινωνία των ατόμων με αναπηρία. Οι υπηρεσίες πρόνοιας όπως προαναφέρθηκε χορηγούν επιδόματα αναπηρίας σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας αλλά και κάρτες αναπηρίας έπειτα από γνωμάτευση της Επιτροπής Πιστοποίησης Αναπηρίας.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι λειτουργούν σε Περιφερειακό επίπεδο τα ΚΕ.Φ.Ι.ΑΠ (Κέντρα Φυσικής Ιατρικής και Αποκατάστασης) και τα Κέντρα Ημέρας, τα οποία παρέχουν παράλληλα υπηρεσίες φροντίδας υγείας αλλά και συνεχή υποστήριξη στον τομέα της κοινωνικής ένταξης και ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας. Παρά το γεγονός ότι οι υπηρεσίες πρόνοιας των Δήμων καταβάλουν αρκετές προσπάθειες προκειμένου να φροντίσουν τα άτομα με αναπηρία, εφαρμόζοντας τους κανονισμούς της Ε.Ε., παρουσιάζοντας δράσεις και ακολουθώντας προγράμματα, τα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα. Αυτό οφείλεται στο ότι δεν υπάρχει συντονισμός, η έλλειψη προσωπικού σε συγκεκριμένους κλάδους και ειδικότητες και η κόπωση του ήδη υπάρχοντος είναι εξίσου σοβαρά μειονεκτήματα, όμως το πιο σημαντικό είναι η έλλειψη οράματος και αποφασιστικότητας από τις τοπικές ηγεσίες οι οποίες τις περισσότερες φορές τοποθετούν τα ζητήματα των ΑμεΑ στο τέλος της πολιτικής τους ατζέντας ενώ θα έπρεπε να βρίσκονται στην αρχή.

4.3 Ευρωπαϊκές χώρες και εκπαίδευση των ΑμεΑ

Η κατάσταση στην Ευρώπη για τα άτομα με αναπηρία δεν είναι αρκετά διαφορετική σε σχέση με την Ελλάδα. Η ειδική αγωγή έχει αναπτυχθεί στα περισσότερα Ευρωπαϊκά κράτη προκειμένου να εκπαιδευτούν οι πολίτες με αναπηρία, να διασφαλιστούν οι αξιώσεις τους, επιτυγχάνοντας κάποια στιγμή την ένταξή τους σε θέσεις εργασίας. Ο κοινός στόχος είναι να προστατευτούν τα άτομα αυτά από την φτώχεια και την κοινωνική απομόνωση. Ανάλογα με τις επιστημονικές γνώσεις και την εμπειρία των εκπαιδευτικών, το σύστημα της ειδικής αγωγής διαφοροποιείται σε κάποια σημεία. Αναλυτικότερα, υπάρχουν τα παιδιά που φοιτούν σε ειδικά σχολεία εξολοκλήρου, τα παιδιά που εντάσσονται σε τάξεις κανονικών σχολείων όμως ενσωματώνονται μερικώς και η πλήρης ένταξη των παιδιών σε τάξεις κανονικών σχολείων. Η τρίτη επιλογή είναι και αυτή που αποτελεί στόχο για τα περισσότερα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα.

Κατά την προπολεμική και μεταπολεμική περίοδο ίσχυαν οι δύο πρώτες περιπτώσεις δηλαδή εξολοκλήρου φοίτηση των παιδιών σε ειδικά σχολεία ή μερική ένταξη σε κανονικά σχολεία. Στη σύγχρονη εποχή, η φιλοσοφία αλλάζει και η τάση που αναπτύσσεται είναι οι μαθητές με αναπηρία να ενσωματώνονται στα κανονικά σχολεία είτε σε κανονική είτε σε ειδική τάξη. Οι πρώτες χώρες που υιοθέτησαν στην Ευρώπη τη μερική ενσωμάτωση δημιουργώντας ειδικές τάξεις, ήταν η Σκοτία, το Βέλγιο και η Δανία τα έτη 1900 και 1915 αντίστοιχα. Αργότερα ενδυναμώθηκε στις Ισπανία, Γαλλία, Αυστρία, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Φινλανδία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο. Η πρώτη χώρα που υιοθέτησε την ολική ενσωμάτωση ήταν η Αγγλία και το 1945 ακολούθησαν η Ουαλία και η Βόρεια Ιρλανδία. Στη δεκαετία του 70 η Ιταλία δίνει έμφαση στις δομές ολικής ενσωμάτωσης ενώ το 1990 ακολουθεί την ολική σχολική ενσωμάτωση και το κράτος της Γερμανίας.

Τα βασικά οργανωτικά μοντέλα της ειδικής αγωγής στην Ευρώπη είναι δύο :

- Η ένταξη
- Η ενσωμάτωση σε πολυδύναμα κανονικά ή σχολεία με πολλαπλή υποστήριξη. Η σωστή εκπαίδευση των καθηγητών, η παροχή εκπαιδευτικού υλικού και εξοπλισμού και η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού είναι μερικά από τα στοιχεία που χρειάζονται προκειμένου να λειτουργήσουν αυτά τα σχολεία.

Στις Ιταλία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Κύπρο, Ισπανία, Σουηδία και Νορβηγία προωθείται η ένταξη σε ειδικές τάξεις στο κανονικό σχολείο όπου οι μαθητές με αναπηρία είναι λιγότεροι από το 2% του πληθυσμού των μαθητών. Στο Βέλγιο και την Ολλανδία υπάρχουν δύο ξεχωριστά εκπαιδευτικά συστήματα κανονικής και ειδικής αγωγής τα οποία διέπει ξεχωριστή νομοθεσία. Το ποσοστό μαθητών με αναπηρία στα κανονικά σχολεία είναι λιγότερο από 1%. Στις Δανία, Γερμανία, Αυστρία, Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Φινλανδία υπάρχει πολυεπίπεδη προσέγγιση στην εκπαίδευση με ειδικές τάξεις σε ειδικά ή κανονικά σχολεία, ανάπτυξη συνεργασίας εντός του σχολικού περιβάλλοντος διαφόρων μορφών και βελτίωση δραστηριοτήτων επικοινωνίας. Στις παραπάνω χώρες ο αριθμός φοίτησης μαθητών με αναπηρία κυμαίνεται στο 1% έως 5%. Στην Ευρώπη οι χώρες της δεύτερης κατηγορίας έχουν μία τάση στο να υιοθετήσουν το μοντέλο της τρίτης

κατηγορίας ενώ οι χώρες της πρώτης ομάδας έχουν σαν στόχο να εντάξουν τα άτομα με αναπηρία μερικώς ή εξολοκλήρου στα κανονικά (πολυδύναμα) σχολεία¹⁵.

4.4 Ευρώπη, Κοινωνική Προστασία και Κοινωνική Ένταξη των ΑμεΑ

Η ανισότητα είναι ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα για τα άτομα με αναπηρία. Πάραυτα, γίνονται αξιόλογες προσπάθειες από διάφορες Ευρωπαϊκές Χώρες τόσο θεσμικά όσο και κοινωνικά με στόχο την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία από τις τοπικές κοινωνίες. Ενδεικτικά, κάποιες από αυτές τις χώρες είναι το Βέλγιο, η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες, η Γαλλία, η Σουηδία, και η Ιταλία. Πιο συγκεκριμένα, στο Βέλγιο η κοινωνική υποστήριξη των ΑμεΑ οργανώνεται σε περιφερειακό επίπεδο και εστιάζει στον τομέα της υγείας. Όμως το βασικό μειονέκτημα στην αντιμετώπιση των ΑμεΑ είναι ότι κάθε περιφέρεια έχει τους δικούς της στόχους και τα δικά της προγράμματα και δεν υπάρχει διάθεση συνεργασίας μεταξύ τους. Με τη βοήθεια σωματίων και φορέων ειδικής αγωγής προσπαθεί να εντάξει στην κοινωνική ζωή τους πολίτες με αναπηρία.

Στη Γερμανία, η κεντρική κυβέρνηση δίνει προτεραιότητα στη χορήγηση αναπηρικών επιδομάτων ενώ σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο σημαντικό ρόλο παίζει η Επιτροπή των Αναπήρων η οποία απαρτίζεται από μέλη οργανώσεων ατόμων με αναπηρίες. Το ίδιο ισχύει και με το κράτος της Ιταλίας η οποία χαιρεί οργανώσεων και σωματίων που αγωνίζονται για την κοινωνική ενσωμάτωση και την ίση αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία. Στη δεκαετία του 70 οι οργανώσεις αυτές έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο γιατί προσπάθησαν να εντάξουν στην ιταλική κοινωνία τους αναπήρους του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Υπάρχει εξαιρετική συνεργασία με τους τοπικούς οργανισμούς προκειμένου να αρθούν οι προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία. Οι δράσεις τους είναι αξιοσημείωτες.

Στη Γαλλία με τον Loi Handicap κατοχυρώθηκαν το έτος 2005, το δικαίωμα στη χρηματική αποζημίωση, στην απόκτηση ζώων οδηγών, στην παροχή ειδικών συσκευών υποστήριξης για παθήσεις συγκεκριμένων κατηγοριών αναπηρίας. Ιδρύονται τα Maisons Departementales που προσφέρουν υπηρεσίες βοηθητικές στα

---

¹⁵ <https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/ELED280/%CE%95%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%97%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%97.ppt>

άτομα με αναπηρία για να απολαμβάνουν μια ελεύθερη ζωή. Χορηγείται το *complement de resources* το οποίο αποτελεί ένα είδος επιδόματος για τη συντήρηση σπιτιού ενώ αντιπρόσωποι των ατόμων με αναπηρίες είναι μέλη του Εθνικού Ταμείου.

Στις Κάτω Χώρες χορηγείται επίσης το επίδομα αναπηρίας ενώ οι Δήμοι επιχειρούν με κάθε τρόπο να υποστηρίξουν ενεργά τους πολίτες τους με μέσα μεταφοράς προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες τους για τις μακρινές μετακινήσεις τους. Ειδικά συμβούλια παρέχουν οδηγίες και προτάσεις στους Δήμους για άσκηση σωστής πολιτικής, κοινωνικής και ηθικής υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία. Το μειονέκτημα στην πολιτική της Ολλανδίας για τα άτομα με αναπηρία είναι η απουσία νόμου που να προσδιορίζει τα δικαιώματά τους.

Εν κατακλείδι, στη Σουηδία η υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία είναι υπόθεση των Δήμων. Οι Δήμοι αναπτύσσουν πολιτικές, ενισχύουν οικονομικά, εκπαιδεύουν και στηρίζουν τα άτομα με αναπηρία στις καθημερινές τους δραστηριότητες. Όλοι οι Δήμοι της Σουηδίας διαθέτουν Συμβούλια για την αναπηρία που αποτελούνται από μέλη αντίστοιχων οργανώσεων. Ο Σουηδικός Οργανισμός για το Συντονισμό της Πολιτικής για την Αναπηρία στοχεύει μέσω των Δήμων να δημιουργήσει μια κοινωνία ισότιμη και προσβάσιμη για όλους τους Σουηδούς πολίτες. Πάραυτα, όπως και στην Ολλανδία, δεν υπάρχει ένα ξεκάθαρο πλαίσιο νόμου που να προσδιορίζει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (Δούρου Π. (2016) Η κοινωνική υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τα αποτελέσματα της: Παραδείγματα ευρωπαϊκών χωρών. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014(1), 45–53).

4.5 Συγκριτικά στοιχεία για την Ευρώπη και τα άτομα με αναπηρία σε θέματα εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030, αναφορικά με τη συμπεριληπτική και προσβάσιμη εκπαίδευση, ένα μεγάλο ποσοστό νέων με αναπηρία εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο ενώ ένα μικρότερο ποσοστό ολοκληρώνει επιτυχώς την πανεπιστημιακή του εκπαίδευση. Σύμφωνα με τους στόχους του 2021-2030, το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν το σχολείο θα πρέπει να είναι κάτω του 10%. Η Eurostat και τα κράτη

μέλη παρακολουθούν το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο.

Κατά τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο ενός ατόμου τόσο υψηλότερες και οι αποδοχές του ενώ οι γνώσεις και δεξιότητες αυξάνουν τις περιπτώσεις εύρεσης εργασίας. Αντιλαμβανόμαστε ότι όταν ένα νεαρό άτομο εγκαταλείπει νωρίς την εκπαίδευση, δε θα διαθέτει τις ελάχιστες προϋποθέσεις για να ανταποκριθεί και να ενσωματωθεί στην αγορά εργασίας μελλοντικά.

Το 2019 το 21,8% των νέων με αναπηρία, ηλικίας από 18 έως 24 ετών εγκατέλειπαν το σχολείο πρόωρα συγκριτικά με το 9,7% των νέων χωρίς αναπηρία. Το συνολικό μέσο ποσοστό της Ε.Ε. ήταν το 10,6% έναντι του στόχου 10%. Αναφορικά με τα άτομα που αφήνουν πρόωρα το σχολείο κατά αναπηρία και φύλο στην Ε.Ε. οι νεαρές γυναίκες με αναπηρία κάλυπταν ένα ποσοστό της τάξεως του 16,7% ενώ τα νεαρά αγόρια με αναπηρία το 27%.

Πίνακας 4.1

Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου σε ηλικίες 18-24, EU, 2019

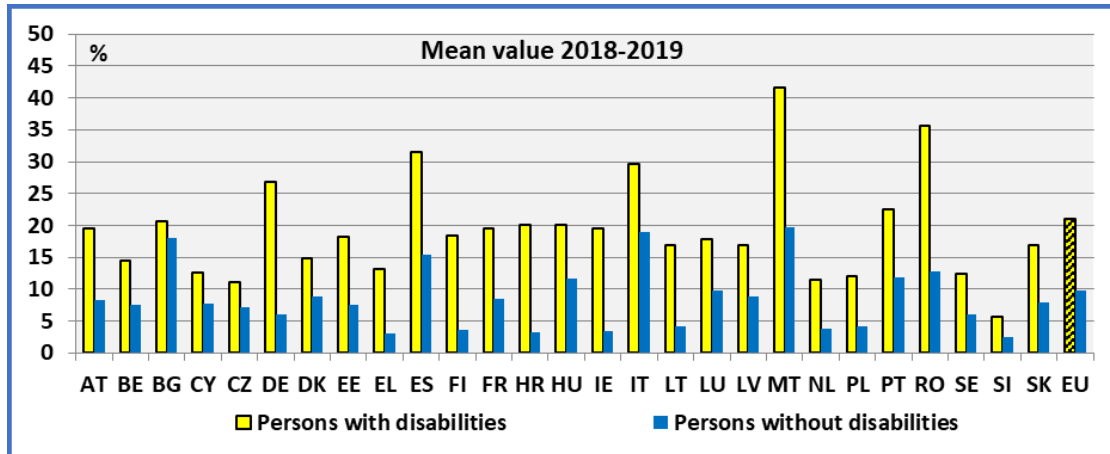
	Μη πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου	Πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου	Σύνολο
	1.000.000		
Άτομα χωρίς αναπηρία	25,6	2,8	28,4
ΑμεΑ	1,7	0,5	2,2
Σύνολο	27,3	3,2	30,5
	%		
Άτομα χωρίς αναπηρία	90,3	9,7	100
ΑμεΑ	78,2	21,8	100
Σύνολο	89,4	10,6	100

Πηγή δεδομένων: EU-SILC 2017-2018.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αρκετά κράτη μέλη έχουν φτάσει ή βρίσκονται κοντά στον εθνικό τους στόχο. Αυτό ισχύει για τα άτομα χωρίς αναπηρία, αντίθετα τα άτομα με αναπηρία βρίσκονται σε εξαιρετικά μειονεκτική θέση.

Εικόνα 4.1

Ποσοστό ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο με βάση το καθεστώς αναπηρίας

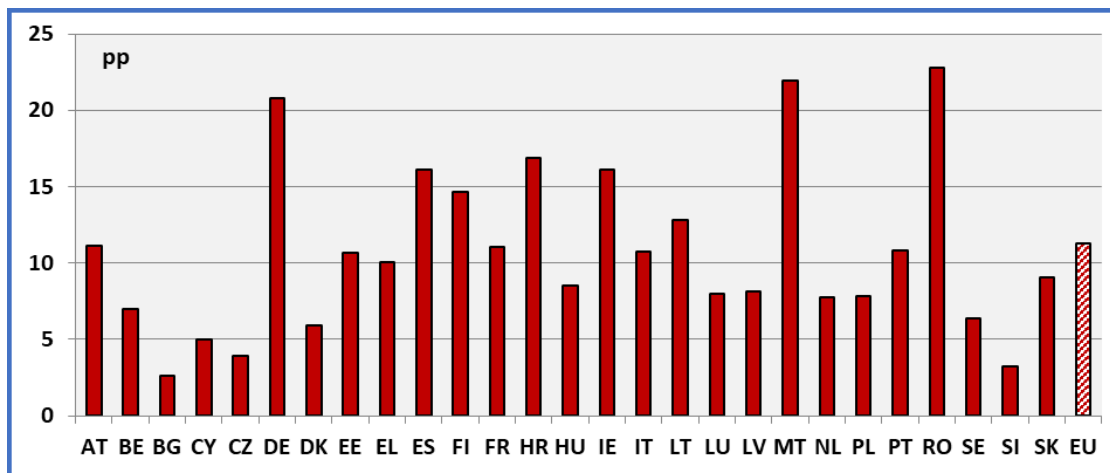

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 [ESTAT])

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης το χάσμα, για τα έτη 2018-2019, μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρία ήταν 11,7 ποσοστιαίες μονάδες. Αυτό το χάσμα είναι μικρότερο στην Τσεχία, τη Σλοβενία και τη Βουλγαρία. Αντίθετα είναι υψηλότερο στη Ρουμανία, τη Μάλτα και τη Γερμανία. Άρα τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταβάλουν προσπάθειες προκειμένου οι πολίτες με ή χωρίς αναπηρία να έχουν ίσες ευκαιρίες στην κοινωνική ένταξη.

Εικόνα 4.2

Μειονεκτήματα νέων με αναπηρίες, ηλικία 18-24, μέσος όρος 2018-2019

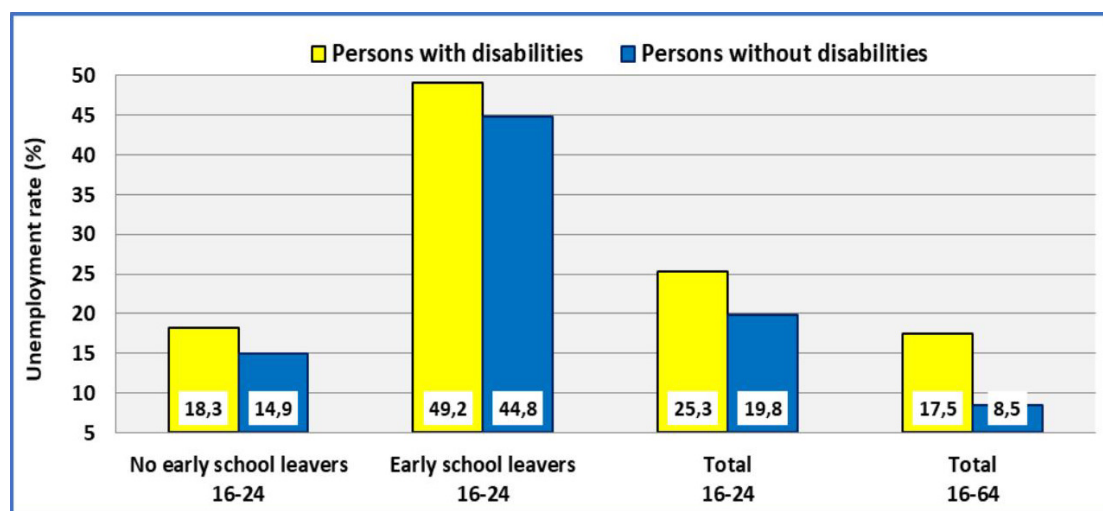

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 [ESTAT])

Το γεγονός ότι υφίστανται μεγάλος αριθμός νέων με αναπηρία που εγκαταλείπουν πολύ γρήγορα το σχολικό περιβάλλον, πιθανότατα να οφείλεται στην έλλειψη προσβασιμότητας είτε εξαιτίας φυσικών είτε αρχιτεκτονικών εμποδίων. Όποιες κι αν είναι οι αιτίες, αποτέλεσμα της πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης είναι η ανεργία. Στηριζόμενοι στην ίδια ηλικιακή ομάδα (18-24 ετών), ο παρακάτω πίνακας αποδεικνύει ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά στο ποσοστό ανεργίας μεταξύ των ατόμων που αφήνουν πρόωρα τα σχολεία και αυτών που το συνεχίζουν. Στην πρώτη περίπτωση είναι κατά πολύ υψηλότερο και το ίδιο συμβαίνει και στα άτομα με αναπηρία.

Εικόνα 4.3

Ποσοστό ανεργίας νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο με βάση το καθεστώς αναπηρίας, ηλικία 18-24, μέσος όρος EU 2019

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 [ESTAT])

Τέλος, η Ε.Ε στη Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030, επισημαίνει πόσο σημαντική είναι η θέση της εκπαίδευσης ειδικότερα της τριτοβάθμιας στην κοινωνικοοικονομική πρόοδο των Ευρωπαϊκών κρατών. Ένα καλό μορφωτικό επίπεδο είναι ικανό να μειώσει τη φτώχεια και ν' αυξήσει την απασχόληση. Το έτος 2019, τα άτομα με αναπηρία τα οποία είχαν ολοκληρώσει τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κάλυπταν το ποσοστό του 32,5%. Το ποσοστό αυτό στα άτομα χωρίς αναπηρία διαφοροποιείται και γίνεται 43,6%. Το ποσοστό για τα άτομα ηλικίας 30-34 ετών είναι 42,5% και ο ευρωπαϊκός στόχος για το 2021 είναι 40%.

Πίνακας 4.2

Άτομα που ολοκλήρωσαν τριτοβάθμια ή ισοδύναμη εκπαίδευση, ηλικία 30-34, EU, 2019

	Κατώτερη τριτοβάθμιας	Τριτοβάθμια ή ισοδύναμη	Σύνολο
		1.000.000	
Άτομα χωρίς αναπηρία	13,3	10,3	28,4
ΑμεΑ	1,7	0,8	2,2
Σύνολο	15,0	11,1	26,1
	%		
Άτομα χωρίς αναπηρία	56,4	43,6	100
ΑμεΑ	67,5	32,5	100
Σύνολο	57,5	42,5	100

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 [ESTAT])

Τα τελευταία δύο χρόνια, τα ποσοστά που παρουσιάζονται δεν αλλάζουν σημαντικά την εικόνα που προσφέρουν τα ετήσια στοιχεία. (European Comparative data on Europe 2020 and persons with disabilities, European Commission, December 2021)

4.5.1 Αποτελέσματα της έκθεσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με αναπηρία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα στην εργασιακή ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία, με τη χώρα μας να λαμβάνει μία από τις χειρότερες θέσεις. Αυτό άλλωστε καταδεικνύεται με την τελευταία έκθεση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ των Ατόμων με Αναπηρία με τίτλο « Δικαίωμα στην Εργασία». Στη χώρα μας μόλις το 32,7% των ΑμεΑ εργάζεται και αυτό είναι δυστυχώς το χαμηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη μαζί με αυτό της Ιρλανδίας. Ακολουθεί η Κροατία με 37% και η Ισπανία με 39%. Στην Ευρώπη, ο μέσος όρος για τα Άτομα με Αναπηρία που μπορούν να εργαστούν αγγίζει το 51,3%.

Οι περισσότεροι πολίτες με αναπηρία απασχολούνται συνήθως μερικώς. Αν εξεταστούν ενδελεχώς τα ποσοστά της πλήρους απασχόλησης, τότε η κατάσταση είναι αποκαρδιωτική, κυρίως για τις γυναίκες με αναπηρία. Στις χώρες Ιρλανδία, Βέλγιο, Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Πολωνία, Ουγγαρία, Κροατία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Ελλάδα, το ποσοστό των γυναικών με αναπηρία που απασχολούνται πλήρως

αγγίζει κάτω του 20% κι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες με αναπηρία έχουν περισσότερες δεξιότητες και ανώτερο μορφωτικό επίπεδο σε αντίθεση με τους άνδρες με αναπηρία.

Το χάσμα που υπάρχει μεταξύ των ανθρώπων με αναπηρία και αυτών χωρίς, αναφορικά με την εύρεση εργασίας είναι πολύ μεγάλο. Η Ευρώπη έχει ένα μέσο όρο 24,4 ποσοστιαίες μονάδες. Μεταξύ των κρατών με τα χαμηλότερα αποτελέσματα είναι η Ιρλανδία με 38,6, το Βέλγιο με 36,3 και η Βουλγαρία με διαφορά 33 ποσοστιαίες μονάδες. Ενώ την πιο μικρή διαφορά κατέχει η Πορτογαλία με 18,2 ποσοστιαίες μονάδες. Η έκθεση αναφέρει ότι όλα τα παραπάνω στοιχεία οφείλονται σε αίτια που έχουν ήδη λεχθεί, μεταξύ των οποίων η έλλειψη σωστής εκπαίδευσης, η έλλειψη προσβασιμότητας, ο εκφοβισμός, και η κοροϊδία που βιώνουν τα ΑμεΑ. Επιπλέον η χρηματοδότηση προκειμένου τα κράτη να προχωρήσουν στις αντίστοιχες προσαρμογές είναι πενιχρή με αποτέλεσμα οι οδηγίες της Ε.Ε. περί ισότητας και προστασίας των δικαιωμάτων που έχουν ήδη τεθεί σε ισχύ από το 2020, να μην είναι εφικτή η υλοποίησή τους.

Η έκθεση επιπλέον αναφέρει ότι ο μισθός των ατόμων με αναπηρία είναι χαμηλότερος συγκριτικά με τα άτομα χωρίς αναπηρία, αν σκεφτεί κανείς ότι τα έξοδα τους, λόγω των προβλημάτων υγείας, είναι πολύ περισσότερα. Ενδεικτικά, έξοδα στέγασης και μεταφοράς λόγω ανύπαρκτων ή δύσκολα προσβάσιμων δημόσιων συγκοινωνιών. Επιπροσθέτως σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες τα άτομα με αναπηρία, από τη στιγμή που ξεκινούν να εργάζονται χάνουν ένα μέρος ή αρκετές φορές ολόκληρο το επίδομα αναπηρίας. Η έκθεση καλεί τα ευρωπαϊκά κράτη να συνεχίζουν να διαθέτουν το επίδομα σε αυτούς τους ανθρώπους ακόμα κι αν η εργασία τους είναι πλήρους απασχόλησης. Τέλος τα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να εργάζονται σε κλειστά και προβληματικά περιβάλλοντα λαμβάνοντας χαμηλούς μισθούς ακόμα και λιγότερο από τον κατώτατο μισθό.

Η έκθεση καταλήγει, επισημαίνοντας την απάνθρωπη καθημερινότητα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία. Η εργασία είναι δικαίωμα ζωτικής σημασίας όλων των ανθρώπων. Τα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να απομακρύνονται από αυτό το δικαίωμα, ούτε ακόμα κι αν καταφέρουν να βρουν εργασία, να αμείβονται με

πενιχρούς μισθούς σε περιβάλλοντα που δεν προάγουν την αξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁶.

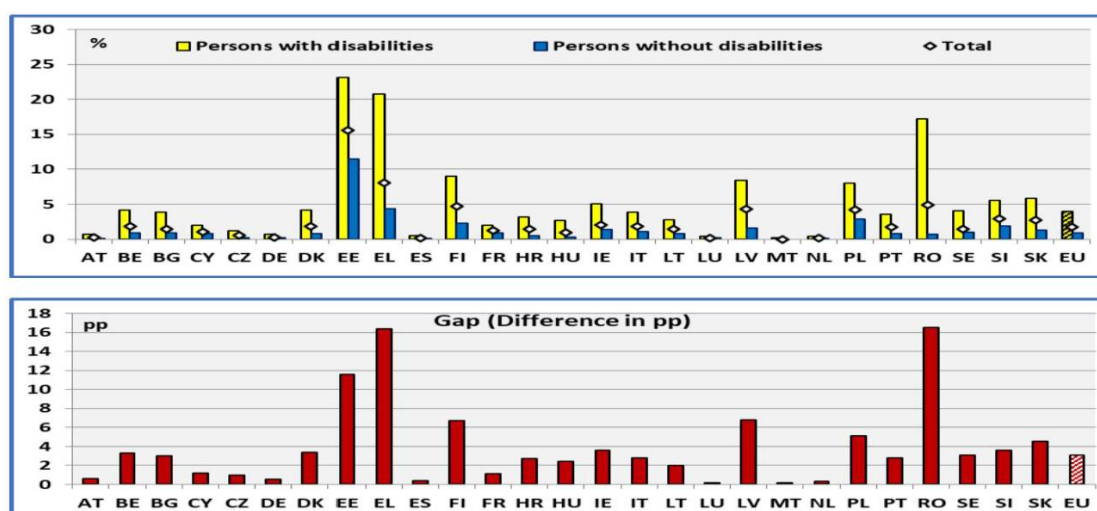
4.6 Συγκριτικά στοιχεία για την Ευρώπη και τα άτομα με αναπηρία σε θέματα κοινωνικής ένταξης-υγείας.

Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων βασίζεται σε 20 βασικές αρχές που έχουν στηριχθεί σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) Ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας β) δίκαιες συνθήκες εργασίας γ) κοινωνική ένταξη και προστασία. Στην τρίτη κατηγορία ανήκει η υγειονομική περίθαλψη στην οποία έχουν δικαίωμα πρόσβασης τα άτομα με αναπηρία. Για την παρακολούθηση της προόδου όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτείται συλλογή στοιχείων στατιστικών δεδομένων.

Παρατηρείται ότι πολλά άτομα με αναπηρία (4%) σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας είτε λόγω προσβασιμότητας, είτε οικονομικής ανέχειας, συγκριτικά με το 0,9% των ατόμων χωρίς αναπηρία. Στα άτομα με αναπηρία ηλικίας 16 ετών και άνω τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά στη Ρουμανία, την Ελλάδα και την Εσθονία, ομοίως και η διαφορά μεταξύ τους.

Εικόνα 4.4

Ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση με βάση το καθεστώς αναπηρίας ηλικία : 16+, 2019

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 [ESTAT])

¹⁶ <https://www.naftemporiki.gr/society/1472317/ektos-ergasias-ta-ame-a-stin-ellada-ergazetai-molis-to-327-i-cheirot-eri-thesi-stin-eyropi/>

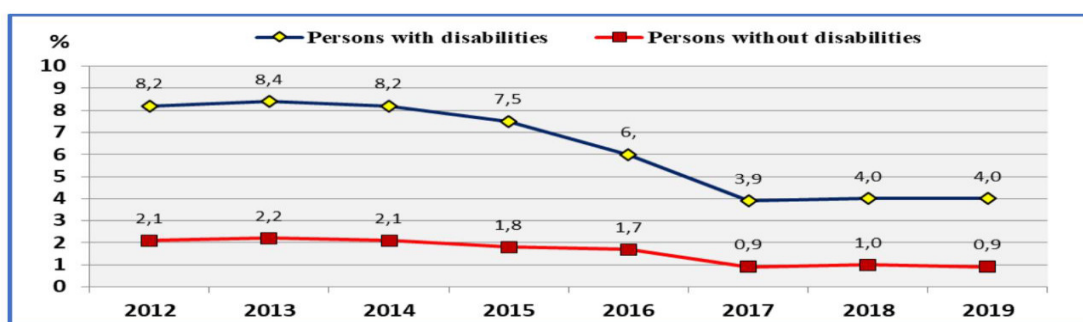

Το ποσοστό των γυναικών με αναπηρία ή χωρίς αναπηρία, που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό των ανδρών. Οι διαφορές μεταξύ των φύλων είναι μικρές συγκριτικά με το χάσμα που υπάρχει μεταξύ των ατόμων με ή χωρίς αναπηρία.

Μεταξύ 2012 με 2017 το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία παρουσιάζει βελτίωση ως προς την προσβασιμότητα τους σε υπηρεσίες υγείας, το οποίο διατηρείται μέχρι το 2019. Η διαφορά όμως παραμένει χωρίς μεταβολές τα τελευταία χρόνια.

Διάγραμμα 4.1

Ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση με βάση το καθεστώς αναπηρίας ηλικία: 16+, EU

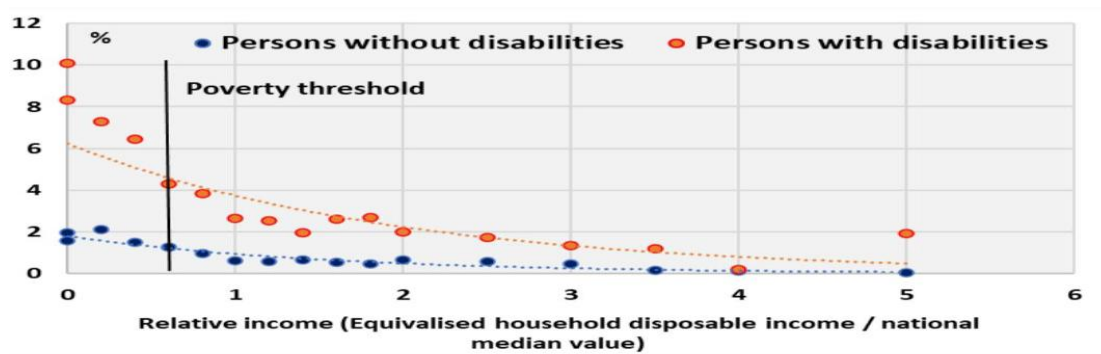

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 [ESTAT])

Το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία με χαμηλό εισόδημα που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας κυμαίνεται μεταξύ 10% και 8% συγκριτικά με τα άτομα χωρίς αναπηρία των οποίων τα ποσοστά είναι 1,6% και 2%. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται ως ακολούθως:

Διάγραμμα 4.2

Ποσοστό ατόμων που αναφέρουν ανεκπλήρωτες ανάγκες για ιατρική εξέταση με βάση το καθεστώς αναπηρίας ηλικία: 16+, EU

Πηγή δεδομένων: Eurostat (Δεδομένα από 23/04/2021 από [ESTAT])

4.7 Προσβασιμότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ΑμεΑ

Όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας, τον Μάρτιο του 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, τη λεγόμενη Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία, η οποία καλύπτει την περίοδο 2021 έως 2030. Αν σκεφτεί κανείς ότι ένας στους έξι ανθρώπους ζει με κάποια αναπηρία, καθίσταται εξαιρετικά σημαντικό οι πόλεις παγκοσμίως να είναι εύκολα προσβάσιμες σε όλους τους πολίτες πόσο μάλλον στα άτομα με αναπηρία. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική ασχολείται μεταξύ άλλων ζητημάτων και με αυτό.

Η ευρωπαϊκή πράξη προσβασιμότητας είναι η οδηγία 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που έχει σαν στόχο την εύκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες και προϊόντα με άρση φραγμών που πολλές φορές επιβάλλονται από νόμους και κανόνες των κρατών μελών. Από τον ευρωπαϊκό νόμο προσβασιμότητας θα επωφεληθούν όλοι οι πολίτες, ανάμεσά τους τα άτομα με αναπηρία και οι ηλικιωμένοι. Θα υπάρχουν προσιτά προϊόντα και υπηρεσίες σε ανταγωνιστικές τιμές, ευκολότερη προσβασιμότητα στην αγορά εργασίας, την εκπαίδευση και τα μέσα μεταφοράς, περισσότερες θέσεις εργασίας όπου θα απαιτείται εμπειρία στην προσβασιμότητα.

Επίσης, προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να κινούνται και να ταξιδεύουν ελεύθερα στην Ε.Ε θα υπάρχει η Ευρωπαϊκή κάρτα αναπηρίας η οποία θα παρέχει στους κατόχους της ειδικούς όρους και προνομιακές μεταχειρίσεις στα μέσα μεταφοράς, τα μουσεία, τις πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις, βοηθήματα κινητικότητας, προσωπική βοήθεια και θα συμπληρώνει τις ήδη υπάρχουσες εθνικές κάρτες. Επιπροσθέτως θα υπάρξει η Ευρωπαϊκή κάρτα στάθμευσης για τα άτομα με αναπηρία η οποία και θα αντικαταστήσει τις εθνικές κάρτες στάθμευσης και θα έχει ισχύ σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. Η πρόταση από την Επιτροπή κατατέθηκε στις 6 Σεπτεμβρίου 2023 με στόχο να υλοποιηθεί σε βάθος χρόνου 2,5 ετών.

Επιπλέον γίνεται λόγος για τυποποίηση προσβασιμότητας, για ένα δομημένο περιβάλλον όπου όλα θα είναι προσβάσιμα είτε πρόκειται για κτίρια και δρόμους είτε για πληροφορίες και αγορές στο διαδίκτυο. Θα πρέπει να υιοθετηθεί από όλα τα κράτη ένας « Σχεδιασμός για όλους».

Τέλος αξίζει να αναφερθεί η δημιουργία του βραβείου Access City Award από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με στόχο την επιβράβευση των πόλεων που έδωσαν προτεραιότητα στην εύκολη προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία. Δεν μπορεί να υπάρξει ισότητα αν τα άτομα με αναπηρία δεν μπορούν να έχουν τον πλήρη έλεγχο της ζωής τους. Αυτό σημαίνει εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες, μέσα μεταφοράς, πάρκα και παιδικές χαρές, πρόσβαση σε Δημαρχεία, αθλητικά κέντρα, βιβλιοθήκες. Το έπαθλο είναι χρηματικό και προσφέρεται σε τρεις νικητήριες πόλεις ενώ παράλληλα απονέμεται και ειδική μνεία σε πόλεις των οποίων η προσβασιμότητα ευθυγραμμίζεται με τις αξίες της βιωσιμότητας, της αισθητικής και της συνεκτικότητας του νέου Ευρωπαϊκού Bauhaus.

Βραβεία Access City Award δίνονται από το 2011. Ενδεικτικά το πρώτο βραβείο τα έτη 2021 και 2023 δόθηκαν σε πόλεις της Σουηδίας, το πρώτο βραβείο για το 2022 απονεμήθηκε στο Λουξεμβούργο του Βελγίου ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι το 2021 προσφέρθηκε ειδική μνεία και σε μία ελληνική πόλη την Κομοτηνή και το 2020 στα Χανιά¹⁷.

4.7.1 Κομοτηνή μια από τις φιλικές πόλεις της Ευρώπης για τα ΑμεΑ.

Η Κομοτηνή είναι η πρωτεύουσα της περιφέρειας της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης της Ελλάδας. Παρά το γεγονός ότι οι οικονομικοί της πόροι ήταν εξαιρετικά περιορισμένοι ειδικά μετά την πανδημία του covid 19 κατάφερε, σε συνεργασία με τους κατοίκους της, την τοπική αυτοδιοίκηση και τους τοπικούς οργανισμούς να αναδειχθεί σε μια από τις κορυφαίες πόλεις προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία για το έτος 2021 και να βραβευθεί με ειδική μνεία.

Τα τελευταία 20 χρόνια ο Δήμος εφαρμόζει το Πρόγραμμα Κοινωνικής Πρωτοβουλίας Urban 2 το οποίο στοχεύει στην κοινωνική ενσωμάτωση και την προσβασιμότητα. Με τη βοήθεια αυτού του προγράμματος, δημιούργησε 20 χιλιόμετρα προσβάσιμων διαδρόμων, ψηφιακούς χάρτες και δίκτυο λεωφορείων. Ο μεγαλύτερος αριθμός κτιρίων ανάμεσά τους η βιβλιοθήκη, η αστυνομική ακαδημία, τα θέατρα, το νοσοκομείο, τα ιατρικά κέντρα, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, το 90%

---

¹⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137&langId=el>

των σχολικών κτιρίων, 47 από τις 60 παιδικές χαρές και 6 σημεία εισόδου σε παραλίες, είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.

Ο Δήμος συνεργάζεται με τις κοινωνικές υπηρεσίες αλλά και με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, ακούει τη γνώμη τους και τις εμπειρίες τους προκειμένου να δημιουργήσουν διάφορα δημοτικά έργα τα οποία θα βοηθήσουν στην ανάπλαση της πόλης. Ο τοπικός σύλλογος Perpato διαχειρίζεται την τοπική επισιτιστική βοήθεια για τους άπορους ενώ οι τοπικές οργανώσεις ασχολούνται με προγράμματα για παιδιά με διανοητική αναπηρία.

Ο προσβάσιμος τουρισμός θα επιφέρει ανάπτυξη στην τοπική οικονομία και αυτό φαίνεται να το κατανοεί η τοπική αυτοδιοίκηση η οποία επενδύει εκπαιδύοντας τις τοπικές επιχειρήσεις στους τομείς των ταξιδιών και της φιλοξενίας. Με αυτό τον τρόπο πιστεύει ότι θα προσελκύσει επισκέπτες με αναπηρία που θα θελήσουν ενδεχομένως να επαναεπισκεφτούν την πόλη ή ακόμη και να μετακομίσουν εκεί.

Ο Δήμος Κομοτηνής αφουγκράστηκε τα προβλήματα των ατόμων με αναπηρία, τις εμπειρίες και όλες τις ανάγκες που προκύπτουν σε σχέση με τη δύσκολη καθημερινότητά τους και με τη βοήθεια της καινοτόμου κοινοτικής πρωτοβουλίας Urban 2 προχώρησε σε δραστικές αλλαγές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η κοινοτική πρωτοβουλία Urban 2 (2000-2006) διαθέτει κοινούς κανόνες εφαρμογής για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται σε ανάπλαση περιοχών με σοβαρά ζητήματα υποβάθμισης, όπως γειτονιές που παρατηρείται υψηλό ποσοστό ανεργίας, περιοχές που οι υποδομές διαβίωσης και οι συνθήκες κατοικίας είναι κακές, ενώ ο κοινωνικός εξοπλισμός απουσιάζει. Το καινοτόμο σε σχέση με τα προγράμματα Urban είναι ότι προσεγγίζουν τις συνοικίες τόσο εδαφικά όσο και σε σχέση με τις δράσεις αστικής ανάπλασης με στόχο τη βοήθεια των ανθρώπων, ειδικότερα των κοινωνικών ομάδων που βιώνουν τον αποκλεισμό όπως στην προκειμένη περίπτωση τα ΑμεΑ.

Όταν υφίστανται άσχημες συνθήκες ζωής και παράλληλα απουσιάζουν οι οικονομικές προοπτικές σε μια περιοχή, οι κάτοικοι διακατέχονται από μία αρνητική στάση, δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο. Αυτό τον κύκλο στοχεύει να σπάσει η καινοτόμα κοινοτική πρωτοβουλία Urban, δίνοντας αξία πρωτίστως στο άτομο διαμέσου του περιβάλλοντος στο οποίο ζει. Οι πόλεις πρέπει να αποκτήσουν ένα

βιώσιμο αστικό περιβάλλον με υποδομές με στόχο την κοινωνική και την οικονομική εξυγίανση. Επίσης μία άλλη σημαντική καινοτομία αυτής της πρωτοβουλίας, είναι ότι υποστηρίζει τη συμμετοχή των πολιτών, στην περίπτωση μας των κατοίκων της Κομοτηνής συμπεριλαμβανομένων και των ΑμεΑ, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο μία διάθεση για επίλυση των προβλημάτων και πλέκοντας μία σχέση εμπιστοσύνης και κοινωνικού δεσμού. Επιπροσθέτως, παρουσιάζει καινοτόμες στρατηγικές για βιώσιμη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των υποβαθμισμένων περιοχών και προωθεί την ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών και αποτελεσμάτων.

Ο Δήμος Κομοτηνής υιοθετώντας την Urban 2, ένταξε στους στόχους του καινοτόμα αναπτυξιακά πρότυπα, βελτιώνοντας την πρόσβαση σε κτίρια και χώρους με πράσινο, δημιούργησε θέσεις εργασίας, ένταξε τα ΑμεΑ (και όχι μόνο) στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ανέπτυξε φιλικές προς τα ΑμεΑ δημόσιες μεταφορές, έκανε χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και χρησιμοποίησε πληροφορική τεχνολογία. (Θεωρίες Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Ελένη Ανδρικοπούλου, Αστικές Παρεμβάσεις στο πλαίσιο πολιτικής συνοχής της Ε.Ε., Κοινοτική Πρωτοβουλία Urban 1-2, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ, Μάιος 2015)

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Δήμος Κομοτηνής για ακόμη μία φορά προχωρά σε μία νέα δράση προς όφελος των ΑμεΑ, παρουσιάζοντας μια νέα ψηφιακή πλατφόρμα εξυπηρέτησης των δημοτών του που χαρακτηρίζεται από αμεσότητα, ευκολία πρόσβασης και προσβασιμότητας από ΑμεΑ διαθέτοντας συμβατότητα του ιστοτόπου με το πρότυπο WCAG0 WAI AA (Web Content Accessibility Guidelines)¹⁸.

Η Κομοτηνή αποτελεί πηγή έμπνευσης για τις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις γιατί αντιμετωπίζει την προσβασιμότητα όχι σαν μία υποχρέωση αλλά σαν μία ευκαιρία βελτίωσης και ανάπλασης.(Access City Award 2021, Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών για να γίνουν οι πόλεις της Ε.Ε πιο προσβάσιμες, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ISSN 2363-0140 Σελ.32-35).

---

¹⁸ <https://www.w3.org/>

4.7.2 Δήμος Ρόδου και ΑμεΑ.

Στο Δήμο Ρόδου, σύμφωνα με τα στοιχεία του Συλλόγου Ατόμων με αναπηρία, κατοικούν περίπου 2.500 ΑμεΑ. Προκειμένου να βελτιωθεί η ζωή των συμπολιτών μας με αναπηρία, να ζουν αξιοπρεπώς και να μη βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και ο Δήμος Ρόδου υπέγραψαν τον Απρίλιο 2023 μία προγραμματική σύμβαση με στόχο να βελτιωθεί η κινητικότητα και προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία που κατοικούν στο Δήμο.

Το σχέδιο δράσης μεταξύ άλλων περιλαμβάνει την οργάνωση και άνευ κόστους παροχή υπηρεσιών μετακίνησης αλλά και εξοπλισμού προς τα άτομα με αναπηρία του Δήμου Ρόδου, με σκοπό τη βελτίωση της μετακίνησής τους σε διάφορες υπηρεσίες αλλά και δραστηριότητες. Οι πολίτες που ωφελούνται από το σχέδιο δράσης πέρα από τα πιστοποιημένα άτομα με αναπηρία είναι οι οικογένειες και οι φροντιστές τους.

Οι υπηρεσίες δωρεάν μεταφοράς αφορούν σε μετακινήσεις προς ιατρικούς προορισμούς για τη βελτίωση της σωματικής και ψυχικής υγείας των ατόμων με αναπηρία, προς υπηρεσίες ή προγράμματα επιμόρφωσης ή σε χώρους αθλητισμού, πολιτισμού και ψυχαγωγίας. Το σχέδιο δράσης είναι καινοτόμο και η προοπτική του είναι να βοηθήσει αυτή την ιδιαίτερη μερίδα πολιτών να υπερπηδήσουν τα προβλήματά τους και να ενσωματωθούν επί ίσοις όροις στην κοινωνία της Ρόδου.

Συγκριτικά με άλλες ελληνικές πόλεις, ο Δήμος Ρόδου δυστυχώς δεν είναι μια πόλη φιλική προς τα άτομα με αναπηρία. Η ρυμοτόμηση της πόλης δε βοηθά την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία. Δεν υπάρχει σχεδόν πουθενά πεζοδρόμιο ελεύθερο προς μετακίνηση. Παντού η πορεία των πεζών διακόπτεται από κολώνες φωτισμού, δέντρα και πινακίδες ενώ οι ράμπες είναι ανύπαρκτες. Μη προσβάσιμο για τα άτομα με αναπηρία είναι σχεδόν το 60% των δημοτικών κτιρίων.

Μολονότι ο Δήμος Ρόδου θεωρείται ένας από τους κορυφαίους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, δεν έχει κάνει τα απαιτούμενα βήματα για να προσελκύσει τουρίστες με αναπηρία αν και υλοποίησε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «visits4u» το 2016, το οποίο απευθυνόμενο σε επαγγελματίες του τουρισμού, πραγματοποιούσε σεμινάρια ευαισθητοποίησης και ανάδειξης των ευκαιριών που θα μπορούσε να προσφέρει ο «τουρισμός για όλους». Βέβαια τα τελευταία δύο χρόνια

γίνονται κάποιες θετικές προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση, όπως το σχέδιο δράσης για το οποίο έγινε λόγος παραπάνω. Επιπροσθέτως αξίζει να αναφερθεί ότι το Νοέμβριο 2022 ξεκίνησε ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο ώστε να μετατραπεί η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, αλλά και γενικότερα οι αρχαιολογικοί της χώροι προσβάσιμοι στα άτομα με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα δημιουργήθηκαν διάδρομοι πλακών, που δεν προσβάλλουν την παλαιότητα του χώρου, ώστε να εξυπηρετούνται τα άτομα με αναπηρία και όχι μόνο. Το έργο χρηματοδοτείται από το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Ειδικού Σκοπού για το Νότιο Αιγαίο 2017-2020. Επιπλέον, τοποθετήθηκαν ειδικοί διάδρομοι ενώ παράλληλα έχει εξασφαλιστεί χρηματοδότηση για προμήθεια μη μόνιμων καινοτόμων συστημάτων για να επιτρέπουν την προσβασιμότητα ατόμων με αναπηρίες σε κεντρικές παραλίες του νησιού.

Προφανώς και γίνονται προσπάθειες για τη βελτίωση της ζωής των ΑμεΑ στο νησί της Ρόδου. Υπάρχουν κέντρα δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά με αναπηρίες, ειδικά σχολεία, θέσεις στάθμευσης για ΑμεΑ και δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου. Για να αντιμετωπιστούν όμως τα προβλήματα και για να γίνει και ο Δήμος Ρόδου παράδειγμα προς μίμηση όπως άλλες ελληνικές πόλεις αναφορικά με την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία, δε χρειάζεται μόνο καλή διάθεση και κατανόηση αλλά αποφασιστικότητα και τόλμη από τα αρμόδια πρόσωπα που εκπροσωπούν τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι όσες προσπάθειες κι αν έχουν γίνει είτε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε σε εθνικό επίπεδο τα προβλήματα που αφορούν τα άτομα με αναπηρία μπορεί να έχουν παρουσιάσει βελτίωση στην αντιμετώπισή τους, εξακολουθούν όμως να μην έχουν επιλυθεί και αυτός είναι ο γενικός κανόνας. Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες, άλλες λιγότερο άλλες περισσότερο, συνεχίζουν να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό που βιώνουν οι πολίτες με αναπηρία. Η πραγματικότητα είναι ότι τα βήματα στις ευρωπαϊκές χώρες φαίνεται πως είναι πιο σίγουρα και πιο αποτελεσματικά σε αντίθεση με αυτά που έχουμε πετύχει ως κράτος σε τοπικό επίπεδο.

Η ελληνική τοπική αυτοδιοίκηση ακολουθεί προγράμματα και προσφέρει υπηρεσίες που σπάνια ανταποκρίνονται εξολοκλήρου στις ανάγκες των ατόμων με

αναπηρία. Οι διαφορές οφείλονται κυρίως, στο πώς αντιλαμβάνεται τις ανάγκες αυτών των ανθρώπων κάθε περιφέρεια και στο ποιες δράσεις οργανώνει και ακολουθεί. Πολλές φορές οι Δήμοι δε γνωρίζουν τον ακριβή αριθμό των πολιτών με αναπηρία, ενώ το προσωπικό που απασχολείται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, στις κοινωνικές υπηρεσίες είναι ελάχιστο σε αριθμό, συγκριτικά με τις περιπτώσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει. Επιπλέον, οι υπάλληλοι δεν ανανεώνουν τις γνώσεις τους με εκπαιδευτικά προγράμματα και σεμινάρια συχνά και δεν παρεμβαίνουν με σκοπό να βοηθήσουν. Οι δομές παρά το γεγονός ότι οφείλουν να έχουν σαν στόχο το να υποστηρίξουν τα άτομα με αναπηρία, να ενταχθούν στην κοινωνία, απομακρύνοντας με αυτό τον τρόπο το στίγμα του κοινωνικού αποκλεισμού, αντίθετα το συνεχίζουν κρυμμένες και «βολεμένες» πίσω από πολιτικές επιδομάτων και προγράμματα με μικρή χρονική διάρκεια που περισσότερο απασχολούν παρά βοηθούν εις βάθος τα άτομα με αναπηρία.

Νόμοι υπάρχουν και στόχοι υπάρχουν και μάλιστα εξαιρετικά μεγαλεπήβολοι και ιδιαίτερα αισιόδοξοι. Έχουν όμως επιτευχθεί μέχρι σήμερα; Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης έχει υλοποιηθεί; Η απάντηση είναι και θετική και αρνητική. Στις μεγαλουπόλεις τα αποτελέσματα είναι περισσότερο ορατά και θετικά σε σχέση με την επαρχία. Οι πολίτες με αναπηρία όμως, δεν κατοικούν μόνο στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη αλλά και στα νησιά, στην παραμεθόριο, σε περιοχές δύσβατες και δύσκολα προσβάσιμες. Πολλές δράσεις από αυτές που υλοποιούνται είναι πιλοτικές και άλλες έχουν ημερομηνία λήξης. Η χρηματοδότηση δεν είναι αρκετή και σε αρκετές περιπτώσεις καταλήγει να καλύψει άλλες ανάγκες τις τοπικής αυτοδιοίκησης και όχι τις δομές για τα άτομα με αναπηρία. Σε πόσα μουσεία, σε πόσους αρχαιολογικούς χώρους, σε πόσα αθλητικά κέντρα, σε πόσα δημόσια κτίρια ή θέατρα υπάρχουν ράμπες για να έχουν πρόσβαση οι άνθρωποι με αναπηρία; Η αναμενόμενη απάντηση έπρεπε να είναι σε όλα και παντού. Δυστυχώς όμως αυτή η άποψη είναι προς το παρόν ουτοπική. Σε τοπικό επίπεδο εξακολουθούν να υφίστανται οι ίδιες δυσκολίες που υπήρχαν και πριν μερικά χρόνια. Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, τα άτομα με αναπηρία βιώνουν μια δύσκολη καθημερινότητα.

Οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι ανάγκη να οδηγούν αυτούς τους ανθρώπους στην κοινωνική ενσωμάτωση. Αυτή όμως η πρόθεση δεν είναι σωστό να παραμένει μία απλή φιλοδοξία αλλά εντέλει να υλοποιείται. Σίγουρα, η οικονομική κρίση έχει μειώσει τα κονδύλια που η πολιτεία θα μπορούσε να παρέχει στις δράσεις και τα

προγράμματα με αναπηρία. Δεν φταίει όμως μόνο αυτό. Ίσως ο μεγαλύτερος εχθρός τους είναι η ίδια η κοινωνία, εμείς οι υπόλοιποι πολίτες και ο τρόπος με τον οποίο έχουμε γαλουχηθεί σαν άτομα, σαν χαρακτήρες από την οικογένειά μας, από την πρώιμη παιδική ηλικία. Όσες υπηρεσίες και αν φτιαχτούν, όσα προγράμματα και αν οργανωθούν, αν οι πολίτες, στην προκειμένη περίπτωση του ελληνικού κράτους, δεν εκπαιδευτούν σωστά και δεν μάθουν να έχουν ενσυναίσθηση (αν αυτή μαθαίνεται), τα άτομα με αναπηρία, δυστυχώς πάντα θα ζουν στο περιθώριο, χωρίς να υπάρχει ουσιαστική βελτίωση στον βίο τους και χωρίς να προστατεύεται η αξιοπρέπεια των ίδιων και της οικογένειάς τους. Αντίθετα θα ζουν μια παθητική και πολλές φορές χωρίς νόημα ζωή και θα αντιμετωπίζονται σαν κοινωνικές ομάδες με ιδιαιτερότητες ανάλογες των ευπαθών.

Συμπερασματικά οι προσφερόμενες υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν αξιολογούνται θετικά. Αντίθετα παρουσιάζουν μια ελλειμματική προσέγγιση απέναντι στα άτομα με αναπηρία. Η πλειοψηφία των υποδομών έχει ελλείψεις ενώ το ανθρώπινο δυναμικό δεν επαρκεί. Η κατάσταση αυτή είναι απόλυτα λογικό να δημιουργεί απώλεια εμπιστοσύνης και στους πολίτες γενικότερα και στα άτομα με αναπηρία ειδικότερα. Φυσικά, υπάρχουν πάντα οι φωτεινές εξαιρέσεις όπως ο Δήμος Κομοτηνής και ο Δήμος Χανίων που εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο τα ευρωπαϊκά προγράμματα και αφουγκράστηκαν τις πραγματικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία καταλήγοντας σε εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα, όπως το να βρίσκονται πανευρωπαϊκά ανάμεσα στις πόλεις πρότυπα σε σχέση με την υποστήριξη των πολιτών με αναπηρία.

Καταλήγοντας, η κεντρική εξουσία είναι εκείνη που θα πρέπει να κατανοήσει τα εμπόδια και τις ανάγκες των περιφερειών και των Δήμων σε σχέση με τις κοινωνικές υπηρεσίες και την κοινωνική πρόνοια. Τα άτομα με αναπηρία είναι πολίτες της γης και οφείλουμε να τους αντιμετωπίζουμε ισάξια. Υπάρχουν σχεδιασμοί, δράσεις, προγράμματα, υπηρεσίες και στόχοι πολλοί. Αρκεί να τα εκμεταλλευτούμε θετικά ώστε τα άτομα με αναπηρία να κερδίσουν τις ευκαιρίες που τους αξίζουν και τους αναλογούν. Το να έχουν εργασία και να πληρώνονται σωστά είναι ζωτικής σημασίας για τη ζωή τους, την κοινωνική τους ένταξη και την απομάκρυνσή τους από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μία κοινωνία που έχει εκπαιδευτεί να συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια απέναντι στο διαφορετικό, μόνο θετικά βήματα προόδου μπορεί να κάνει.

Ολοκληρώνοντας αυτή την εργασία θα αναφερθώ στα λόγια του Έλληνα Παραολυμπιονίκη Αντώνη Τσαπατάκη : *« Ας προσπαθήσουμε να καθιερώσουμε το δικαίωμα της αξιοπρέπειας στις ζωές όλων. Ας δώσουμε τον σεβασμό και την αξία που αρμόζει στον κάθε έναν, ώστε να έχουμε τις αρετές που χρειάζονται για να αποκαλούμαστε «άνθρωποι».*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βενιέρης Δ., Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Ενσωμάτωση. Ο Ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, 2006

Γετίμης Π.-Γραβάρης., Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική, η σύγχρονη προβληματική, Αθήνα: Θεμέλιο, Αθήνα, 1993

Δελτίο τύπου ΕΣΑμεΑ, 10/2022

Δούρου Π. (2016) Η κοινωνική υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τα αποτελέσματα της: Παραδείγματα ευρωπαϊκών χωρών. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014(1), 45–53

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (2008), Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας-Εγχειρίδιο Εκπαιδευόμενου, Αθήνα σ.53

Ενιαίος Κανονισμός λειτουργίας των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) και ειδικότερα καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού τους

Θεωρίες Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Ελένη Ανδρικοπούλου, Αστικές Παρεμβάσεις στο πλαίσιο πολιτικής συνοχής της Ε.Ε., Κοινοτική Πρωτοβουλία Urban 1-2, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Α.Π.Θ, Μάιος 2015

Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση Τελική Έκθεση, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006, σ.83

Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση Τελική Έκθεση, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006, σ.86

Κοινωνικός Αποκλεισμός: Αίτια και Όψεις, Αρθρογραφία, Κοινωνική Πολιτική, 2016

Παπαδοπούλου Δ. Κοινωνικός αποκλεισμός για τους ανθρώπους που παραμερίζουμε, Αθήνα, Αρμός, 2002, σ.45

Πρβλ. Παντώνης Ν., Αναγκαστικές προσλήψεις ατόμων ειδικών κατηγοριών στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα (Ν.2643/1998) Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας: σελ. 21-43

Το Πράσινο Βιβλίο για την Ευρωπαϊκή Κ.Π (1993β, σ.21)

ΦΕΚ Α 114/30-06-200

Ξενόγλωσση

Access City Award 2021, Examples of best practice in making EU cities more accessible, European Commission, ISSN 2363-0140 Σελ.32-35

European Comparative data on Europe 2020 and persons with disabilities, European Commission, December 2021

Labib Rahman, “Disability Language Guide” reviewed by the Stanford Disability Initiative Board, 2019

Διαδικτυακοί τόποι/ιστοσελίδες

<https://access.uoa.gr/terminology/>

<https://unric.org/el/>

<https://www.protothema.gr/greece/article/1300404/atoma-me-anapiria-exi-stous-10-neous-me-anapiria-zoun-se-sunthikes-ftohias-kai-koinonikou-apokleis-mou/>

<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights/>

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010SC1324:EN:NOT>

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1535&langId=en>

<https://pdeattikis.gr/index.php/pdeattikis/supervised-units/6-pekes>

https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/353038_ekpaideysi-mathiton-me-anapiria-megali-pligi-i-elleipsi-ypostirixis

<https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/ELED280/%CE%95%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%97%CE%95%CE%A5%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%97.ppt>

<https://www.naftemporiki.gr/society/1472317/ektos-ergasias-ta-amea-stin-ellada-ergazetai-molis-to-327-i-cheiroteri-thesi-stin-eyropi/>

<https://doi.org/10.12681/edusc.166>

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137&langId=el>

<https://www.amea.gov.gr/legislation>

<https://protopikosvoithos.gov.gr/>

<https://www.w3.org/>